

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_198450

UNIVERSAL
LIBRARY

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ

ಪ್ರಚಾರಪುಸ್ತಕಮಾಲೆ - ೪೩

ತೆಲುಗು ಚಾಟುಪದ್ಯಗಳು

ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಪ್ಪ, ಎಂ.ಎ.

ಶ್ರೀ ಪಂಚಾಚಾರ್ಯ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕ್ ಪ್ರೆಸ್

ಮೈಸೂರು

೧೯೪೩

ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೨ ಪ್ರತಿಗಳು
೩೦-೮-೧೯೮೨

ಮುನ್ನುಡಿ

ಈ ಪ್ರಚಾರಪುಸ್ತಕಮಾಲೆ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅತಿ ಸುಲಭವಾದ ಬೆಲೆಯಿಟ್ಟು ಇಂಥ ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರೆ, ಅವನ್ನು ಓದಿ ಮೆಚ್ಚುವವರು ಮೈಸೂರಿನ ಜನರಲ್ಲಿ ಬಹುವಾಗಿ ದೊರೆಯುವರೆಂಬ ಭರವಸೆಯೇ ಈ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕ. ಪೊಟ್ಟಿಪೊದಲು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಕೈಕೊಂಡ ಈ ಹೊಸ ಮಾರ್ಗದ ಉದ್ಯಮವು ಅದನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದವರ ಅತ್ಯಂತ ನಿರೀಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಮೀರಿ ಫಲಕಾರಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದು ದಿಟವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ೩೪ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೧೨ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವು; ೧೧ ಭೌತ ಮತ್ತು ಜೀವವಿಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಕುರಿತವು; ಉಳಿದವನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿಸಬಹುದು. ಇವುಗಳ ವಿಷಯಕ್ಷೇತ್ರವು ವಿಶಾಲವಾದದ್ದು. ಕನ್ನಡದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಯಾರ ಮಾರ್ತಿಗೆ ಮನ್ನಣೆಯಿದೆಯೋ ಅಂಥ ಮಹನೀಯರು ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಅತ್ಯುತ್ತಮವೆಂದ ಬರವಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸದೊಂದು ಪುಸ್ತಕ ಹೊರಬಿದ್ದ ದಿನವೇ ಸುಮಾರು ೬೦೦ ಪ್ರತಿಗಳು ಮಾರಾಟವಾಗುತ್ತವೆ; ಈ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೬೦,೦೦೦ ಪ್ರತಿಗಳು ವಿಕ್ರಯವಾಗಿವೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕಮಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವರು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ವೈಸ್-ಚಾನ್ಸಲರ್ ಸೆಲರ್ ಪದವಿಯಿಂದ ಈಗತಾನೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆದಿರುವ ರಾಜಕಾರ್ಯಪ್ರವೀಣ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎನ್. ಎಸ್. ಸುಬ್ಬರಾಯರು;

ಇದು ಯುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಇಷ್ಟೊಂದು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರತಿಫಲವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಿಗೆ ವೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ವಂದನೆಗಳು ಸಲ್ಲಬೇಕಾಗಿವೆ. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಈ ಮಾಲೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಜಿ. ಹನುಮಂತರಾಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯ ಮಾತೊಂದನ್ನು ನಾನು ಅಡದಿದ್ದರೆ ಲೋಪವಾದೀತು. ಸಂಪಾದಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವರು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಕಾಲ, ಶಕ್ತಿ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಇವು ಎಷ್ಟೆಂಬುದು ಅವರ ದುಡಿಮೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ನೋಡಿದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಾಗಬಲ್ಲದು. ವೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಚಾರಪುಸ್ತಕಮಾಲೆ ಇಂದಿನಂತೆಯೇ ಮುಂದೆಯೂ ಬಹುಕಾಲ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ವೈಸೂರು,

ತಾ|| ೨೪-೪-೧೯೪೨.

ಇ. ಜಿ. ಮೆಕಾಲ್ಪೈನ್

ವೈಸ್-ಚಾನ್ಸಲರ್

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

೧. ಪೀಠಿಕೆ	೧
೨. ಕವಿಕಥೆ	೬
೩. ವೀರಕಥೆ	೨೬
೪. ದೇಶವರ್ಣನೆ	೫೧
೫. ನೀತಿಯ ಪದ್ಯಗಳು	೨೨
೬. ಸಂಕೀರ್ಣ	೪೫

ತೆಲುಗು ಚಾಟುವದ್ಯಗಳು

೧. ಪೀಠಿಕೆ

ಕಾವ್ಯಾನಂದವು ಸರ್ವರಿಗೂ ಬೇಕಾದದ್ದೇ. ಕಾವ್ಯವನ್ನೋದಿ, ಅಥವಾ ಕೇಳಿ, ಅದರ ಸ್ವಾರಸ್ಯದ ಅನುಭವವಾದಾಗ ಸಂತೋಷ ಪಡದೆ ಇರುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಯಾವ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂಥಾ ಅನಂದದಾಯಕ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥಾ ಕಾವ್ಯವು ಪ್ರಚಾರವಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ಯಾರಾದರೂ ಧನವ್ಯಯಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಅಚ್ಚಿನ ಯಂತ್ರದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಂಚಿದರೂ ಆ ಕಾವ್ಯವು ರಸಿಕರ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗದೆ ಖ್ಯಾತಿಬಾರದ ವಸ್ತುಗಳಂತೆ ಬಹುಬೇಗನೆ ಅಳಿಯುತ್ತವೆ. 'ಜಾಣರನ್ನು ತಲೆದೂಗಿಸುವ' ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಬರೆಯುವ ಶಕ್ತಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಹಜವಾದ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯಿರುವವರು ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬಲ್ಲರು. ಅವರು ಬರೆದ ಕಾವ್ಯಗಳು ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಹೊಸದಾಗಿಯೇ ತೋರುತ್ತವೆ. ಮಹಾಕವಿಗಳು ಬರೆದ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದುಸಲ ಓದಿ ಅವುಗಳ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುಭವಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅವುಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಓದಬೇಕು. ಓದಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಭಾವನೆಗಳು ತೋರುತ್ತವೆ.

ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಾವ್ಯವೇ ಅಗಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಕವಿಯು ಚಿಕ್ಕ ಕವನವೊಂದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ

ಅನುಭವಸಾರವನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬೀರಬಹುದು. ಒಂದೊಂದು ವೇಳೆ ಒಂದು ಬಿಡಿ ಪದ್ಯವೇ ರಸದ ಚಿಲುಮೆಯಾಗಬಹುದು. ಚಿಲುಮೆಯಲ್ಲಿ ತೋಡಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ನೀರೂರುವಂತೆ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನೊದಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಅನಂದವುಂಟಾಗಬಹುದು. ಅಂತಹ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟುಸಲ ಕೇಳಿದರೂ ಅವು ಹಳೆಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಅವುಗಳ ಕಾಂತಿ ಕುಗ್ಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇವು ಯಾವುದಾದರೂ ಮಹಾಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪದ್ಯಗಳಾಗಬಹುದು ; ಅಥವಾ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಬಿಡಿಪದ್ಯಗಳಾಗಬಹುದು. ಈ ಬಗೆಯ ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾದ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 'ಚಾಟುಸದ್ಯ' ಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಚಾಟು ಎಂದರೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಮಾತು ಎಂದರ್ಥ. ಅರ್ಥಚಮತ್ಕಾರದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರಬಹುದಾದ ಹಾಸ್ಯದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವುದಾದರೂ ರಸಪ್ರಕಾಶ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಪ್ರಿಯವಾಗಬಹುದು. ಇಂಥ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಸಿಕರು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ವಿನೋದ ಪಡುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪದ್ಯಗಳು ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಜನರ ಬಾಯಿಂದ ಬಾಯಿಗೆ ಹರಡುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಹರಡುವಾಗ ಅನೇಕವೇಳೆ ಆ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಗಳ ಹೆಸರು ಕೂಡ ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಗುವುದೂ ಉಂಟು. " ಪದ್ಯ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಅದರ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಿ ಅನಂದಿಸಿದರೆ ಸರಿ. ಅದನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿ ಯಾರಾದರೇನು ? " ಹೀಗಾಗಿ ಈಗ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ತೆಲುಗಿನ ಅನೇಕ ಚಾಟು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು ಯಾರೋ, ಯಾವ ಕಾಲದವರೋ, ತಿಳಿಯದಂತಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದವನಾದ ವೇಮುಲವಾಡ ಭೀಮಕವಿ ಬರೆದ ಪದ್ಯಗಳೆಂದು ಕೆಲವು

ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ರಚಿತವಾದ ಪದ್ಯಗಳು ಯಾವುವೂ ದೊರೆತಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ತರುವಾಯ ಶ್ರೀನಾಥ, ಅಲ್ಲನಾಸಿಪೆದ್ದನ, ಮೊದಲಾದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳನ್ನೇಕರು ಈ ಬಗೆಯ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಚಾಟು ಪದ್ಯಗಳು ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆರುಕವಿತೆಗಳು. ಕವಿಯು ಆಯಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ತೋರಿದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಯಾವ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಒಡನೆಯೇ ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಆರುಕವಿತೆಯೆಂದು ಹೆಸರು. "ಹಲಗೆ ಬಳಸಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯದ ಆಗ್ಗಳಿಕೆಯು" ಈ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಜಿನ್ನಾಗಿ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. 'ಕುಂತಲ್ಲಿ ನಿಂತಲ್ಲಿ ಪದಗಳ ಹೇಳುವ' ಈ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಕಾವ್ಯಪ್ರಿಯರಾದ ಆಂಧ್ರರಾಜರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮನ್ನಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಮಾಡದ ರಾಜರು, ಶ್ರೀಮಂತರೇ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಕವಿಗಳು ಮಾಡಿರುವ ಮರ್ಯಾದೆಯೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ!

ಕವಿಯು ತನ್ನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಭಾವೋದ್ರೇಕವನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲಕ ಲೋಕಕ್ಕೆ ವಿಶದಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕವಿಯು ಯೋಗ್ಯತೆ ದೊಡ್ಡದಾದಷ್ಟೂ ಅವನ ಕಾವ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕವನಕ್ಕೆ ಸಣ್ಣ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಆರಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಅವನ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ, ಹೇಳುವ ರೀತಿಯಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾಂತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾನೆ. 'ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ರೀತಿಯೇ ಜೀವ' ಎಂದು ವಾದಿಸುವವರೂ ಉಂಟು. 'ಕಸವನ್ನು ರಸವನ್ನಾಗಿರುವ' ಚೈತನ್ಯ ಕವಿಯ ಪ್ರತಿಭೆಗಿದೆ. ತಿಗಣೆ, ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪು ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಕವಿಗಳು ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದಾರೆ.

ಚಾಟುಸದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥವೂ ಇವೆ. ಜೀವನದ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುವ ಸದ್ಯಗಳೂ ಇವೆ. ಕವಿಯು ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಿನ ಜನರ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದರಿಂದ ಅವನ ಕಾವ್ಯವು ಹೆಚ್ಚು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ತಾನು ಕಂಡು ಕೇಳಿದ, ಅನುಭವಿಸಿದ, ಸಂಗತಿಗಳಾವುವನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾವ್ಯವು ಜೀವನದ ನಿಜವಾದ ವಿಮರ್ಶೆಯಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕಾವ್ಯವು ಜೀವನಚಿತ್ರ' ವೆಂಬ ಮಾತು ಇಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ.

ಈ ಬಗೆಯ ಸದ್ಯಗಳು ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ, ಲೋಕದ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಇವು ಸುಭಾಷಿತಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಬಗೆಯ ಸದ್ಯಗಳಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ಏನೋ ಅವು ನಮಗೆ ಈಗ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಷಿಕಾರಿಪುರದ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ 'ಆಶುಕವಿನಿಪಿಲಾಕ್ಷ' ನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಮಲ್ಲಿ ದೇವನ ಹೆಸರಿದೆ. ಇಬ್ಬರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತ, ಓದುತ್ತ ಬಂದರೆ ಮಲ್ಲಿ ದೇವನು ಅದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಹೊಸ ಶ್ಲೋಕದ ಹಾಗೆ ಹೇಳಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದನಂತೆ! ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವರು ನಾಲ್ಕು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಕೇಳಿ ಅವನು ಅವುಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ. ಇಂಥವರು ಇನ್ನೂ ಹಲವರು ಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸದ್ಯರಚನೆಮಾಡಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಈಗ ಗ್ರಂಥರಚನೆಮಾಡಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವ ಮಹಾಕವಿಗಳು ಯಾರೂ ತಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ಕಾವ್ಯಗಳ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಒಂದು ಸದ್ಯವನ್ನೂ ರಚಿಸಲೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನಂಬುವುದು ಕಷ್ಟ. ತಮ್ಮ

ಆಶ್ರಯದಾತರನ್ನು ಹೊಗಳಿ, ಅಥವಾ ಲೋಭಗಳಾದ ರಾಜರನ್ನು ತೆಗಳಿ, ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಅವರು ಬರೆಯದೆ ಇದ್ದಾರೆಯೆ? ಈಗ ದೊರೆತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ತೋತ್ರದ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೊಗಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಅಸೇಕ್ಷೆ ಹಲವು ದಾತರಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಅಂಥವರನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಅವರಿಂದ ದಾನಪಡೆಯುವ ಆಸೆ ವಿವೇಕಶಾಲಿಗಳಾದ ಕವಿಗಳಿಗೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಭಾಷೆ ಬೇರೆಯಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವ ಬೇರೆಯಾಗಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮಗೆ ಈಗ ದೊರೆಯದೆ ಇದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಪದ್ಯಗಳು ಇರಲೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. 'ಸುಜನೋತ್ತಮ' 'ಸುಗುಣರತ್ನಕರಂಡ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತಗಳುಳ್ಳ ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ರಮ್ಯವಾಗಿಯೂ ನೀತಿಬೋಧಕವಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಸರ್ವಜ್ಞನ ಪದ್ಯಗಳಂತು ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿವೆ.

ಇಂತಹ ಚಾಟುಪದ್ಯಗಳು ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದುದೂ, ಹಿರಿಯದಾಗಿ ಬಾಳಿದುದೂ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಸುಭಾಷಿತ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕವಿವೆ. ಒಂದೊಂದರಲ್ಲೂ ಸಾವಿರಾರು ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಅವು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸುವವನು ಅಥವಾ ವಿಷಯಗಳಿಗನುಸಾರ ವಿಂಗಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸುಭಾಷಿತಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ವಿಂಗಡಣೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ

ಸುಭಾಷಿತಭಾಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪದ್ಯರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತರ ಲ್ಲೊಂದು ಪಾಲೂ ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ತೆಲುಗು ಪದ್ಯಗಳ ಜಾಯಮಾನ, ವಸ್ತುವೈವಿಧ್ಯಗಳನ್ನುನುಸರಿಸಿ ಕೆಲವು ಏಂಗಡಣೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿದೆ.

ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು " ಕವಿಕಥೆ " ಎಂಬ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ತೆಲುಗುದೇಶದ ಊರುಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನೂ ಹೋಗಳೆ ಆಧವಾ ತೆಗಳೆ ಬರೆದಿರುವ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು " ದೇಶ ವರ್ಣನೆ " ಎಂಬ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. " ವೀರಕಥೆ " ಎಂಬ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ರಣತೀಕ್ಷನ, ವೈಲಮಭೀಮ, ಚಿಕ್ಕದೇವ ರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಇವರ ನಿಷಯವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ನೀತ್ಯಸುದೇಶವ ನ್ನೊಳಕೊಂಡ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೇ ಬೇರೆ ಒಂದು ಅಧ್ಯಾಯವಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿದೆ. ಈ ಯಾವಜಾತಿಗೂ ಸೇರದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು " ಸಂಕೀರ್ಣ " ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದೆ.

೨. ಕವಿಕಥೆ

ಕೆಲವು ಚಾಟುಪದ್ಯಗಳು ಕವಿಗಳ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವು. ಇವುಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಕವಿಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೂ ಊಹಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಕವಿಗಳ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ ಅವರ ಜೀವನದ

ಕ್ರಮವನ್ನೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸುಖಮುಖಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕವಿತೆ ಕಟ್ಟಿವಾರೆ. ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಶ್ರೀನಾಥಕವಿಯು ಬಹಳ ರಸಿಕನು: ಬಹಳ ಸುಖಜೀವಿ. ಆತನು ಒಂದು ಸಲ ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸನಾದ ಪ್ರೌಢಸೇವ ರಾಯನನ್ನು ನೋಡಬಯಸಿ ಕನ್ನಡ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ದಿನ ಕಾದರೂ ಅವನಿಗೆ ರಾಜಸಂದರ್ಶನ ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಆತನು ಬಹಳ ಬೇಸರಗೊಂಡು ಹೇಳಿದ ವದ್ಯವಿದು:

ಕುಲ್ಲಾಯುಂಚಿತಿ ಗೋಕಸುಟ್ಟಿತಿ ಮಹಾಕೂರ್ಪಾಸಮು ನ್ನೋದಿಗಿತಿನ್
ವೆಲ್ಲಾಲ್ಲಿನ್ ತಿಲಸಿಷ್ಟಮುನ್ ಪಿಸಿಕಿತಿನ್ ವಿಶ್ವಸ್ತ ವಡ್ಡಿಂಕುಗಾ
ಸಲ್ಲಾನಂಬಲಿ ದ್ರಾವಿತಿನ್ ರುಚುಲು ದೋಸಂಬಂಚು ಜೋನಾಡಿತಿನ್
ದಲ್ಲೀ ಕನ್ನಡರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀ! ವಯಲೇವಾ ನೇನು ಶ್ರೀನಾಥುದನ್ ||

ಕುಲುವಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೆ. ಸೀರೆ (ರುಮಾಲು) ಯನ್ನು ತಲೆಗೆ ಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ದೊಡ್ಡ ಕುಪ್ಪಸ (ನಿಲುವಂಗಿ) ವನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡೆ. ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿ ಎಳ್ಳುಗಳ ಚಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಿನ್ನಲಾ ರವೆ ಕೈಲಿ ಹಿಸುಕಿ ಬಿಸಾಟೆ. ತಣ್ಣನೆಯ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಕುಡಿದೆ. ರುಚಿಗಳು ದೋಷವೆಂದು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟೆ. ತಾಯಿ, ಕನ್ನಡ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಇಷ್ಟಾದರೂ ನಿನಗೆ ದಯೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆ? ನಾನು ಶ್ರೀ 'ನಾಥ.'

ಆಮೇಲೆ ಶ್ರೀನಾಥನಿಗೆ ರಾಜಸಂದರ್ಶನ ಲಭಿಸಿದುವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅರಸನಿಂದ ಕನಕಾಭೀಷೇಕವೇ ನಡೆಯಿತು!

ಹೀಗೆ ರಾಜಸನ್ಮಾನಿತನಾಗಿ ರಸಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆ

ಸಿದ ಶ್ರೀನಾಥನು ಕೊನೆಗೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟಕ್ಕೀಡಾದನು. ರಾಜ ಮಹೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಣವು ಶತ್ರುವಶವಾಗಲು ಶ್ರೀನಾಥನಿಗಿದ್ದ ರಾಜಾಶ್ರಯ ತಪ್ಪಿತು. ಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀನಾಥನು ಕೃಷ್ಣಾನದೀ ತೀರದ ಬೊಡ್ಡುಪಲ್ಲಿಯೆಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಗುತ್ತಿಗೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ದುರೈವದಿಂದ ಆ ವರ್ಷ ಪ್ರವಾಹ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಂದು ಬೆಳೆಯೆಲ್ಲ ಹಾಳಾಯಿತು. ಗುತ್ತಿಗೆ ಹಣ ಹೊರಡುವುದೇ ಅಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಒಡೆಯರಾದ ಗಜಪತಿರಾಜರು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡುವವರಲ್ಲ. ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡದ ಈ ಕವಿರಾಜನಿಗೆ ಕೋಳ ಹಾಕಿ, ಗುಂಡು ಸೊರಿಸಿ, ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿ ಅವಮಾನ ಪಡಿಸಿದರು. ಆಗ ಕನ್ನಡರಾಯನ ಮುತ್ತಿನ ಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನಕಸ್ವಾಮಿ ಮಾಡಿದ ಈ ಕವಿರಾಜನು ತನ್ನ ಪೂರ್ವದ ವೈಭವವನ್ನು ನೆನಸಿ ಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ :

ಕವಿರಾಜುಕಂಠಂಬು ಕೌಗಿಲಿಂಚಿನು ಗದಾ
ಪುರವೀಧಿನೆದುರೇಗ ಬೊಗಡದಂಡ
ಸಾರ್ವಭೌಮುನಿ ಭುಜಾಸ್ತಂಭಮೆಕ್ಕೆನುಗದಾ
ನಗರಿವಾಕಿಟಿನುಂಡು ನಲ್ಲಗುಂಡು

ವೀರಭದ್ರಾರೆಡ್ಡಿವಿದ್ದಾಂಸು ಮುಂಜೇತ
ವಿಯ್ಯಮಂದೆನುಗದಾ ನೆಮರುಗೊಡಿಯ
ಅಂಧ್ರನೈಷಧಕರ್ತ ಯಂಘ್ರಿಯುಗ್ಮಂಬುನ
ದಗಿಲಿಯುಂಡೆನುಗದಾ ನಗಳಯುಗಮು

ಕೃಷ್ಣವೇಣಮ್ಮ ಗೊನಿಪೋಯೆನಿಂತ ಫಲಮು
ಬಿಲಬಿಲಾಕ್ಷುಲು ದಿಸಿಪೋಯೆ ತಿಲಲುನೆಸಲು
ಬೊಡ್ಡುಪಲ್ಲಿನು ಗೊಜ್ಜೇಲಿ ಮೋಸಪೋತಿ
ನೆಟ್ಟು ಚಿಲ್ಲಿಂತು ಡಂಕಂಬುಲೇಡುನೂರು ?

ಕವಿರಾಜನ ಕೊರಳಿಗೂ ಅಪಮಾನಕರವಾದ ಈ ದಂಡೆಯು ಬಿತ್ತಲ್ಲವೆ ? ಕವಿಸಾರ್ವಭೌಮನಾದ ನನ್ನ ಭುಜದ ಮೇಲೆ ಈ ಊರು ಬಾಗಿಲಿನ ಕರಿಯ ಗುಂಡನ್ನು ಎತ್ತಿದರಲ್ಲವೆ ? ವೀರಭದ್ರರೇಡ್ಡಿಯ ಆಸ್ಥಾನ ನಿವಾಂಸನ ಮುಂಗೈಗೆ ಬಿಡಿದಿನ ಕೋಳವನ್ನು ಹಾರಿದರು. ಆಂದ್ರನೈಷಧಕರ್ತನಾದ ನನ್ನ ಅಂಘ್ರಿಯುಗ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಕೋಲೆ ತಗುಲಿಸಿದರು. ಕೃಷ್ಣವೇಣಮ್ಮನು (ನದಿ) ಕೊಂಚ ಫಲವನ್ನು ಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಇಲಿಗಳು, ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಗಳು ಕೊಂಚ ತಿಂದು ಹಾರಿದುವು. ಬೊಡ್ಡುಪಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಈ ಕುಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮೋಸಮೋದೆ. ಏಳುನೂರು ಟಂಕಗಳಷ್ಟು ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಿ ?

ಹೀಗೆ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಕೊಡಲಾರದೆ ಗಜಪತಿರಾಜರ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಿ ಬಹಳ ರಿಕ್ಕತ್ತವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊನೆಗೆ ಶ್ರೀನಾಥನು ದಿವಂಗತನಾದನು. ತನ್ನ ಅವಸಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹ ಅತನು ತನ್ನ ಆತ್ಮ ಪುತ್ರಿಯವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಾಥನು ಹೇಳಿದ ಪದ್ಯವಿದು :

ಕಾಶಿಕಾವಿಶ್ವೇಶು ಗಲಿಸೆ ವೀರಾರೆಡ್ಡಿ
 ರತ್ನಾಂಬರಂಬು ಲೇರಾಯಡಿಚ್ಚು
 ಲಿಂಭಗೂಡೆ ದೆನುಂಗುರಾಯರಾಪತ್ತುಂಡು
 ಕಸ್ತೂರಿ ಕೇರಾಜು ಸ್ತಸ್ತುತಿಂಶು

ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾಯೆ ವಿಸ್ವನಮಂತ್ರಿ ಮಠಿ ಹೇನು
 ಸಾತ್ರಾನ್ನ ಮೆವ್ವನಿಪಂಕ್ತಿ ಗಲದು
 ಕೈಲಾಸಗಿರಿ ಬಂದೆ ಮೈಲಾರುವಿಭುಜೇಗಿ
 ದಿನವೆಚ್ಚ ಮೇರಾಜು ತೀರ್ಪಗಲದು

ಭಾಸ್ಕರುಡು ಮುನ್ನೆ ವೇವುನಿಪಾಲಿ ಕರಿಗೆ
 ಗಲಿಯುಗಂಬುನ ಸಿಕನುಂಡ ಗಷ್ಟುಮನುಚು
 ದಿವಿಜಕವಿವರು ಗುಂಡಿಯಲಾ ದಿಗ್ಗುರನಗ
 ನರುಗುಚುನ್ನಾಡು ಶ್ರೀನಾಥು ಡಮರಪುರಿಕಿ.

ವೀರಾರೆಡ್ಡಿ ಯು ಕಾಶೀವಿಶ್ವೇಶ್ವರನನ್ನು ಸೇರಿಬಿಟ್ಟೆ. ಇನ್ನು ರತ್ನಾಂಬರಗಳನ್ನು ಯಾವ ರಾಯನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ? ತೆನುಗು ರಾಯನು ರಂಭೆಯನ್ನು ಕೂಡಿದ. ಕಸ್ತೂರಿಗಾಗಿ ಇನ್ನು ಯಾವ ರಾಜನನ್ನು ಹೊಗಳಲಿ? ವಿಸ್ತನ ಮಂತ್ರಿ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದ. ಇನ್ನು ಹೇಮಪಾತ್ರಾಸ್ವಪು ಯಾರ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಲಭಿಸಿತು? ಮೈಲಾರ ಪಿಭುವು ಕೈಲಾಸಗಿರಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿದನು. ಇನ್ನು ನನ್ನ ಧೈನಂದಿನ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಯಾವ ರಾಜನು ತೀರಿಸಬಲ್ಲನು? ಭಾಸ್ಕರನು ನೊದಲೆ ದೇವರ ಬಳಿಗೆ ಸೇರಿದನು. ಅದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನು ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿರುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಶ್ರೀನಾಥನು ಅಮರಪುರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ದೇವಕವಿ (ಶುಕ್ರ)ಯ ಎದೆ ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ.

“ಇನ್ನು ಶ್ರೀನಾಥನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಬರುವನಲ್ಲಾ ಎಂದು ದೇವಕವಿಯ (ಶುಕ್ರನ) ಗುಂಡಿಗೆಯು ‘ದಿಗ್ಗು’ ಎಂದಿತಂತೆ!

ಹೀಗೆಯೇ ರಾಜಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ನೊದಲು ಬಹಳ ವೈಭವದಿಂದ ಬಾಳಿ ಆಶ್ರಯ ತಪ್ಪಿದ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ದುಃಖಕ್ಕೀಡಾದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕವಿ ಅಲ್ಲಸಾನಿಪೆದ್ದನ. ಈತನು ವಿಜಯನಗರದ ಸಾರ್ವಭೌಮನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ದೇವರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿ; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಆಪ್ತಸ್ನೇಹಿತ. ಈತನು ತನ್ನ ಆಶ್ರಯದಾತನಾದ ಅರಸು ದಿವಂಗತನಾದ ಮೇಲೆಯೂ ಜೀವಿಸಿದ್ದನು. ಆ ಸಮಯ

ದಲ್ಲಿ ಈತನು ಕಟ್ಟಿದ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳು ಈ ಚಾಟುಪದ್ಯಗಳ ಜಾತಿಗೇ ಅಲಂಕಾರಪ್ರಾಯವಾಗಿವೆ. ತನ್ನ ಅರಸನ ಸ್ನೇಹಾತಿಶಯವನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಪದ್ಯ ಹೇಳಿದಾಗ ಕವಿ ಕಣ್ಣೀರಿಟ್ಟಿರಬೇಕು.

ಎಸುರೈನಚೋ ಮದಕವೀಂದ್ರಮುನಿಲ್ಲಿ
 ಕೇಲೂತಯಿಚ್ಚಿ ಯೆಕ್ಕುಂಚುಕೊನಿಯೆ
 ಮನುಚರಿತ್ರಂಬಂದುಕೊನುವೇಳ ಬುರಮೇಗ
 ಪಲ್ಲಕಿ ದನಕೇಲಬಟ್ಟಿ ಯೆತ್ತೆ
 ಬಿರುದೈನ ಕವಿಗಂಡ ಪೆಂಡೇರಮುನಕೀವೆ
 ತಗುವಂಚು ದಾನೆ ಪಾದಮುನ ದೊಡಿಗೆ
 ಗೋಕಟಗ್ರಾಮಾದ್ಯನೇಕಾಗ್ರಹಾರಂಬು
 ಲದಿಗಿನ ಸೀಮುಲಯಂದುನಿಚ್ಚೆ
 ಆಂಧ್ರಕವಿತಾಸಿತಾಸುರು ! ಯಲ್ಲಸಾನಿ
 ಪೆದ್ದನಕವೀಂದ್ರ ! ಯನಿ ನನ್ನ ಸಿಲ್ಲನಟ್ಟಿ
 ಕೃಷ್ಣರಾಯಲತೋಡಿ ದಿವಿಕೇಗಲೇಕ
 ಬ್ರತಿಕಿಯುನ್ನಾಡ ಬೀವಚ್ಚವಂಬವಗುಚು.

ರಾಜಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಎದುರಾದರೆ ತನ್ನ ಮದ್ದಾನೆ ಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ತನ್ನ ಕೈಕೊಟ್ಟು ಆನೆಯಮೇಲಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. 'ಮನುಚರಿತ್ರ'ನ ಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ ನನ್ನನ್ನು

§ ಅಲ್ಲಸಾನಿಪೆದ್ದನನು " ಸ್ವಾರೋಚಿಷಮನುಸಂಭವಂ " ಅಥವಾ 'ಮನುಚರಿತ್ರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಪ್ರಬಂಧಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಕೃಷ್ಣ ದೇವರಾಯನಿಗೆ ಅಂಕಿತಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. 'ಕೋಕಟ'ವೆಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ತಾನು ಅರಸನಿಂದ ಪಡೆದು ಬೇರೊಬ್ಬನಿಗೆ ದಾನಕೊಟ್ಟನು.

ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಅದನ್ನು ತಾನೇ ಹೊತ್ತನು. ' ಕವಿಗಂಡ ಪೆಂಡೆಯ ' ಕ್ಕೆ " ನೀನೇ ಅರ್ಪ " ನೆಂದು ಹೇಳಿ ಅದನ್ನು ತಾನೇ ನನ್ನ ಕಾಲಿಗೆ ತೊಡಿಸಿದ. ' ಕೋಕಟಿ ' ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ನಾನು ಕೋರಿದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದಾನಕೊಟ್ಟೆ. ' ಅಂಧ್ರಕಪಿತಾಪಿತಾಮಹ ' ಎಂದು ಅಭಿಮಾನಪಡೆದ ಕರೆಯು ತಿದ್ದಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರೊಡನೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಾರದೆ ಜೀವಚ್ಛವನಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿದ್ದೇನೆ.

ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ಸತ್ತುಹೋದಮೇಲೆ ಗಜಪತಿರಾಯನು ವಿಜಯನಗರದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿಬಂದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಸಾನಿಪೆದ್ದನನು ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ಓಲೆಯ ಗರಿಯಮೇಲೆ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಲು ಅದನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡು ಲಜ್ಜೆ ಪಟ್ಟು ಗಜಪತಿರಾಯನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋದನೆಂದು ಕಥೆ :

ರಾಯರಾಸ್ತುಗುಂಡ ರಾಜೆಯೇನುಗು ವಚ್ಚಿ
 ಯಾರಟ್ಟ ಕೋಟಿ ಗೋರಾದುನಾಡು
 ಸಂಕೆಟಸರಪಾಲಸಾರ್ವಭೌಮುದು ವಚ್ಚಿ
 ಸಂಪಾದ್ರಿ ಜಯಶಿಲ ಜೇರ್ಚನಾಡು

ನೆಲಗೋಲುಸಿಂಹಂಬು ಚೇಲಿ ಧಿಕ್ಕೃತಿ ಗಂಚು
 ತಲ್ಲುಲ ಗರುಲ ದೀಕೊಲ್ಲುನಾಡು
 ಘನತರ ಗಂಡಪೆಂಡೆರಮಿಚ್ಚಿ ಕೂತು ರಾಯಲ
 ಗಂಡಕೊನಗೂರ್ತುನಾಡು

ನೊಡಲಿರುಂಗವೊ ಚಚ್ಚಿ ತೋ ಯುರ್ನಿಲೇವೊ
 ಚೇರಜಾಲಕ ತಲಚೆಡಿ ಚೀರ್ಣಮೈತೊ
 ಕನ್ನದಂ ಪೆಟ್ಟು ಸೊಚ್ಚೆದು ಗಜಪತೀಂದ್ರ !
 ತೆರಚಿನಲು ಕುಕ್ಕ ಸೊಚ್ಚಿನತೆರಗು ಮೋಪ.

ರಾಯರಿಗೆಲ್ಲ ಗಂಡನೆನಿಸಿದ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಪಟ್ಟದಾನೆ ಬಂದು ನಿನ್ನ ರಾಜಧಾನಿ ಆರಟ್ಟಿ ಕೋಟೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಉಗುರಿ ನಿಂದ ಚಿವುಟಿಹಾಕಿದಾಗ, ಸಂಪೆಟಿವಂಶದ ಆ ಸಾರ್ವಭೌಮನು ಸಿಂಹಾದ್ರಿಯನ್ನು ಜಯಿಸಿದಾಗ, ಆ ಸಿಂಹನಿಕ್ರಮನು ಬಂದು ನಿನ್ನ ಊರಿನ ಕಂಚಿನ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಒಡೆಯಿಸಿದಾಗ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ತರವಾದ ಗಂಡವೆಂದೆಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ರಾಯರ ಗಂಡನಿಗೆ ನಿನ್ನ ಮಗಳನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿದಾಗ, ಗಜಪತೀಂದ್ರ ! ನಿನಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರವಿರಲಿಲ್ಲವೋ, ಸತ್ತಿದ್ದೆಯೋ, ಅಥವಾ ತಲೆಕೆಟ್ಟು ಎಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ಓಡಿಹೋಗಿದ್ದೆಯೋ? ಈಗ, ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದ ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ನಾಯಿ ನುಗ್ಗುವಂತೆ, ಕನ್ನಡದೇಶಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತೀಯೆ ?

ಸಮಸ್ಯಾಪೂರಣವು ತೆಲುಗು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಕೆಲಸ. ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ಕವಿಯು ಪದ್ಯದ ಬಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಉಳಿದ ಕವಿಗಳು ಮಿಕ್ಕ ಮೂರು ಪಾಡಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿ ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ಸಮಸ್ಯೆ ಕೊಟ್ಟವನೇ ಗೆದ್ದಹಾಗೆ. ತೆನ್ನಾಲರಾಮಕೃಷ್ಣನು ಇತರ ಕವಿಗಳೊಡನೆ ರಾಯರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ತರುಣ ಕವಿಯು ಬಂದು " ಕುಂಜರಯೂಧಂಬು ದೋಮಕುತ್ತುಕ ಸೋಚ್ಚೈನ್" (ಆನೆಗಳ ಹಿಂಡು ಸೊಳ್ಳೆಯ ಕತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕುವು) ಎಂಬ

| ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ' ಸಂಪೆಟಿ ' ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ವೆಂಡೆಯನೆಂಬುದು ರುಳಿಯಂಥ ಅಭರಣ. ಅದನ್ನು ಧರಿಸುವವನು ಮಿಕ್ಕಿಲ್ಲರನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರಬೇಕು. ಈಗಲೂ ಕುಸ್ತಿ ನಡೆಯುವ ಕಡೆಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಕಾಲಿಗೆ ಮಲ್ಲುವೆಂದೆಯ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬಂದರೆ ಅವನು ಮಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಜಿಟ್ಟಿಗಳನ್ನೂ ಮೂದಲಿಸಿದಂತೆ ಭಾವಿಸುವರು.

ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆನಂತೆ. ಮಹಾಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಇರುವಾಗ ತರುಣನೊಬ್ಬನು ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ಯೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ರಾಮಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಒಡನೆಯೇ ಅವನು ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದನಂತೆ :

ಗಂಜಾಯಿ ತ್ರಾಗಿ ತುರಕಲ
 ಸಂಜಾತುಲಗೂಡಿ ಕಲ್ಲು ಚವಿಗೊನ್ನಾವಾ
 ಲಂಜಲಕೊಡುಕಾ ಏಟಕಿ
 ಕುಂಜರಯೂಧಂಟು ದೋಮಕುತ್ತುಕ ಸೊಚ್ಚೆನ್ !

ಗಂಜಾ ಸೇದಿ ತುರುಕರ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಹೆಂಡದ ಸವಿ ಕಂಡಿದ್ದೀಯಾ?—ಮಗನೆ, ಅನೆ ಹಿಂಡು ಸೊಳ್ಳೆ ಕತ್ತಿನೊಳಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಹೋಯಿತೋ?

ದುರಾಗ್ರಹ ದೂಷಿತವಾದ ಈ ಸಮಸ್ಯಾ ಪೂರಣ ವಿಧಾನವನ್ನು ಕಂಡು ರಾಯರಿಗೆ ಸಿಟ್ಟುಬಂತು. ಅವರು ರಾಮಕೃಷ್ಣನನ್ನು ದಂಡಿಸಿದರು. ಆಗ ಅವನು ರಾಯರ ಸಂತೋಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದನಂತೆ :

ರಂಜನಚೆಡಿ ಪಾಂಡವು ಲರಿ
 ಭಂಜನುಲೈ ವಿರಟು ಗೊಲ್ಪು ಜಾಲ್ಪುಡಿ ರಕಟಾ
 ಸಂಜಯ ! ಏನುನಿ ಚೆಪ್ಪುದು
 ಕುಂಜರಯೂಧಂಟು ದೋಮಕುತ್ತುಕ ಸೊಚ್ಚೆನ್ !

ಅರಿಭಂಜನರಾದ ಪಾಂಡವರು ದುರ್ವೈವದಿಂದ, ಗತಿಗೆಟ್ಟು ಸಾವೂಸ್ಯನಾದ ವಿರಾಟನ ಸೇವೆಗೆ ನಿಲ್ಲದೇಕಾಯಿತಲ್ಲವೆ? ಆಯ್ಯೋ ಸಂಜಯ! ನಾನು ಏನು ಹೇಳಲಿ. ಕುಂಜರಯೂಧವು ಹೋಗಿ ಸೊಳ್ಳೆಯ ಕತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದಂತಾಗಿದೆ.

ಒಂದು ದಿನ ತೆನ್ನಾಲ ರಾಮಕೃಷ್ಣನು ಇತರ ಕವಿಗಳೊಡನೆ ರಾಯರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ರಾಯರ ಭಾವವೈದುವನಾದ ತಿರುಮಲರಾಯನು ಕವಿಗಳು ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕವೂ ಅಸಂಗತವೂ ಅಸಂಭವವೂ ಆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವರೇ ಹೊರತು ಇದ್ದುದನ್ನು ಇದ್ದಹಾಗೆ ವರ್ಣಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯೇ ಅವರಿಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದನು. ಒಡನೆಯೇ ತೆನ್ನಾಲ ರಾಮಕೃಷ್ಣನು ಈ ಸದ್ಯ ಕಟ್ಟಿದನಂತೆ :

ಅನ್ನಾತಿ ಗೂಡ ಪರುಡಗು
ನನ್ನಾತಿಸಿ ಗೂಡಕುನ್ನ ಸಸುರಗುರುಂದಾ
ನನ್ನಾ! ತಿರುಮಲರಾಯುಡು
ಕನ್ನೂಕ್ಕಟಿ ಲೇಡುಗಾಸಿ ಕಾಣುಡುಗಾಡೇ ||

ಹೆಂಡತಿಯ ಜತೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ತಿರುಮಲರಾಯನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮುಕ್ಕಣ್ಣ. ಹೆಂಡತಿ ಜತೆಯಲ್ಲಿರದೆ ಒಬ್ಬನೆ ಇದ್ದಾಗ ಅಪನು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯ. ಅಣ್ಣ, ನಮ್ಮ ತಿರುಮಲರಾಯನು—ಒಂದು ಕಣ್ಣಿಲ್ಲವೇ ಹೊರತು -ಕಾಮಣ್ಣನೆ ಅಲ್ಲವೆ! ರಾಮಕೃಷ್ಣನ ಈ ' ಸ್ವಭಾಪೋಕ್ತಿ ' ಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ತಿರುಮಲರಾಯನು ಅಂದಿ ಸಿಂದ ಕವಿಗಳ ತಂಟೆ ಬಿಟ್ಟನೆಂದು ಕಥೆ

ರಾಯರ ಅಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ಬಂದು ಮನ್ನಣೆ ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಅನೇಕ ಕವಿನಾಮಧಾರಕರೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮಕೃಷ್ಣನು ಈ ಕವಿನಾಮಧಾರಿಗಳ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತು ಯಾವುದೋ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಗೆಗೆ ಹೇಳಿ ದ್ದಾನೆ :

ಕವಿ ಯಲ್ಲಸಾನಿವೆಪ್ಪನ
ಕವಿ ತಿಕ್ಕನಸೋಮಯಾಜಿ ಗಣುತಿಂಪಂಗಾ

ಗವಿ ನೇನು ರಾಮಕೃಷ್ಣನು
 ಗವಿಯನು ನಾಮಂಬು ನೀರುಕಾಕಿಲೆ ಲೇವೇ ||

ಅಲ್ಲವಾಸಿ ಪೆದ್ದನ ಕವಿ. § ತಿಕ್ಕನ ಸೋಮಯಾಜಿ ಕವಿ.
 ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ನಾನೂ ಕವಿ. ನೀರು ಕಾಗೆಗೆ ಕವಿಯೆಂಬ ಹೆಸರಿಲ್ಲವೆ?

ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವನೋ ಕವಿ ತಿಂಡಿಪೋತ
 ನೊಬ್ಬನನ್ನು ಪಾಸ್ಯಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ರೀನಾಥನೇ
 ರಚಿಸಿದನೆಂದೂ ಹೇಳುವುದುಂಟು :

ವಾ ಕಲಿದಿಂಕಾಮಯಕುಮಾರಕುಡನ್ನಿಟಿ ದಂದ್ರಿವೈಖರೇ
 ಕಾಕ ತದನ್ನು ಪೆಟ್ಟಿ ಗುನು? ಗಾಡಿದಕುಂ ತುರಗಂಬು ಪುಟ್ಟುನೇ
 ಚೇಕೊಸಿ ಕೊಂಕಿನಕ್ಕುಕುನು ಸಿಂಗಮು ಪುಟ್ಟುನೇ ಮಾಲಕಾಕಿಕಿಂ
 ಗೋಕಿಲಪುಟ್ಟುನೇ ಚಿಟಿತಕುಕ್ಕುಕು ಮತ್ತಗಜಂಬು ಪುಟ್ಟುನೇ?

ನಮ್ಮ 'ಕಲಿದಿಂಡಿ' ಕಾಮಯ್ಯನ ಮಗನು ಎಲ್ಲದರ
 ಲ್ಲಿಯೂ ತಂದೆಯ ವೈಖರಿಯೇ! ಪಾಗಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಹೇಗಾ
 ದಾನು? ಕತ್ತೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಕುದುರೆ ಹುಟ್ಟುವುದೆ? ನರಿಯ
 ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಹ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆಯೆ? ಕಾಗೆಗೆ ಕೋಗಿಲೆ
 ಹುಟ್ಟೀತೆ? ಕೇಳುನಾಯಿಗೆ ಮದ್ದಾನೆ ಹುಟ್ಟೀತೆ?

ಗ್ರಾಮಮು ಚೇತನುಂಡಿ ಪರಿಕಲ್ಪಿತ ಧಾನ್ಯಮುಂಟನುಂಡಿ
 ರಾಮಕಟ್ಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣಪರಂಪರಚೇ ಗಡತೇಱಿಗಾಕ ವಾ
 ರಾಮಯನುಂತ್ರಿ ಭೋಜನಪರಾಕ್ರಮ ಮೇಮುನಿ ಚಿಕ್ಕವಚ್ಚುನಾ
 ಸ್ವಾಮಿಯೆಟಿಂಗು ತಕ್ಕ ಬಳಚಾತುರಿ ತಾಳಫಲಪ್ರಮಾಣಮುನಾ.

§ ತಿಕ್ಕನ ಸೋಮಯಾಜಿ ತೆಲುಗುಭಾರತದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಬರೆದ
 ಮಹಾಕವಿ. ಕ=ನೀರು, ವಿ=ಪಕ್ಷಿ, ಕವಿ=ನೀರುಹಕ್ಕಿ.

ಗ್ರಾಮ ಕೈವಶವಾಗಿದ್ದು, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದು, ತ್ರೀರಾಮಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣಸರಂಪರೆಯೂ ಇದ್ದು ದರಿದ್ರ ಹೇಗೋ ಗಡ್ಡೆ (ದಡ) ಹತ್ತಿದ. ನಮ್ಮ ರಾಮಯ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯ ಭೋಜನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಏನೆಂದು ಹೇಳೋಣ? ಆ ತಾಳ ಫಲಪ್ರವಾಣದ ಕವಳಗಳನ್ನು ನುಂಗುವ ಆ ಜಾಣತನ ಆ ಸ್ವಾಮಿಗೇ ಗೊತ್ತು !

ಬಮ್ಮರ ಪೋತನನೆಂಬ ಕವಿಯು ಭಾಗವತವನ್ನು ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದನು. ಈತನು ತ್ರೀಮಂತನಲ್ಲ. ಉದರಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ಪೋತನನು ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ತ್ರೀನಾಥನು ಈತನ ಭಾವವೈದನನು.¹ ಅವನು ರಾಜಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು ತ್ರೀಮಂತನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಬಡವನಾದ ಪೋತನನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಹಾಸ್ಯ. ಒಂದು ದಿನ ತ್ರೀನಾಥನು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ದಾರಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಉಳುತ್ತಿದ್ದ ಪೋತನನನ್ನು ಕಂಡು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಿಂದಿಳಿದು 'ಹಾಲಿಕರು ಸುಖವಾಗಿದ್ದೀರಾ? ಎಂದು ಪರಿಹಾಸಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನಂತೆ. ಆದಕ್ಕೆ ಪೋತರಾಜನು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ :

ಬಾಲರಸಾಲನವಪಲ್ಲವ ಕೋಮಲ ಕಾವ್ಯಕನ್ನಿಕನಾ
ಗೂಳುಲಕಿಚ್ಚಿ ಯಪ್ಪಡುಪ್ರಕೂಡು ಭುಜಿಂಚುಟಕಂಟಿ ಸತ್ಕವುಲ್
ಹಾಲಿಕುಲೈನನೇಮಿ ಗಪನಾಂತರಸೀಮಲ ಗಂದನೂಲಿಕೌ
ದ್ದಾಲಿಕು ಲೈನ ನೇಮಿ ನಿಜದಾರಸುತೋದರ ಪೋಷಣಾರ್ಥಮೈ !

¹ ತ್ರೀನಾಥನೂ ಬಮ್ಮರ ಪೋತನನೂ ಬಂಧುಗಳೆಂಬುದು ಜನಶ್ರುತಿ. ಇವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲದವರೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇದು ಹೇಗೇ ಇದ್ದರೂ ಈ ಕಥೆ ಪೋತನನ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿಯೂ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಎಳೆಯಮಾವಿನ ಜಿಗುರಿಸಂತೆ ಕೋಮಲವಾದ ಕಾವ್ಯ ಕನ್ನಿಕೆಯನ್ನು ಖೂಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅದರಿಂದ ಲಭಿಸುವ ನೀಚವಾದ ಕೂಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸತ್ಪವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ಹಾಲಿಕ (ಜೇಸಾಯಗಾರ) ರಾದರೂ ಸರಿಯೆ, ಕಂದಮೂಲಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತು ತಿನ್ನುವವರಾದರೂ ಸರಿಯೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ ಶ್ರೀನಾಥನು ಭಾಗವತಕಾವ್ಯವನ್ನು ಯಾವ ನಾದರೂ ಅರಸಿಗೆ ಅಂಕಿತಕೊಟ್ಟರೆ ಜೇಕಾದ ಭಾಗ್ಯ ಲಭಿಸುವುದೆಂದು ಹೇಳಿ ಪೋತನನನ್ನು ರಾಜಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಪೋತನನ ಎದುರಿಸಲ್ಲಿ ಸಿಂತು ಕಣ್ಣೀರುಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತಂತೆ! ಆಗ ಪೋತನನು ಸರಸ್ವತಿಗೆ ಹೀಗೆ ಅಭಯಪ್ರದಾನಮಾಡಿದ್ದಾನೆ :

ಕಾಟುಕಕಂಟನೀರು ಚನುಕಟ್ಟುಪಯಿಂ ಬಡ ನೇಲ ಯೇಚ್ಚೆದೋ
 ಕೈಟಿಭದೈತ್ಯಮರ್ದನುನಿ ಗಾದಿಲಿಕೋಡಲ! ಯೋಮದಂಬ! ಯೋ
 ಹಾಟಿಕುಗರ್ಭರಾಣಿ! ನಿನು ನಾಕಟಿಕಿಂಗೊನಿಪೋಯಿ ಯಲ್ಲ ಕ
 ರಾಟಿ¹ ಕಿರಾಟಿ ಕೀಚಕುಲ ಕಮ್ಮ ದ್ವಿರುದ್ಧಿಗ ನಮ್ಮುಭಾರತೀ ||

ಓ ಭಾರತೀ, ಮದಂಬೆ! ನೀನು ಕಣ್ಣಿನ ಕಾಡಿಗೆ ಕರಗುವಂತೆ ಏಕೆ ಆಳುವೆ? ಹಸಿವಿಗಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಆ ಕರ್ಣಾಟ ಕಿರಾತ ಕೀಚಕರಿಗೆ ನಾನು ಮಾರುವುದಿಲ್ಲ! ನೀನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ನಂಬು.

1 ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿಜಯನಗರದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡರಾಜರು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀನಾಥನು ಧನಾಗಮತ್ಯಷ್ಟೆಯಿಂದ ರಾಜರಿಗೂ ಕೋಮಟಿಗಳಿಗೂ ಇತರರಿಗೂ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಅಂಕಿತಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷೇಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಒಂದು ದಿನ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ತನ್ನ ಬಾಗಿಲು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ತಿಮ್ಮನಂಬ ಒಬ್ಬ ದಂಡನಾಯಕನಿಗೆ ಬಹಳ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ರೇಷ್ಮೆವಸ್ತ್ರವೊಂದನ್ನು ಬಹುಮಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಅವನು ಅದನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತಿರಲು ಆ ಬೀದಿಯಲ್ಲೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ, ಅಲ್ಲ ಸಾಸಿವೆದ್ದನ, ಭಟ್ಟುಮೂರ್ತಿ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮುಂತಾದವರು ತಿಮ್ಮನಾಯಕನನ್ನು ಕಂಡು ಸಿಂತು ಅವನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡ ತೊಡಗಿದರು. ಆಗ ಅವನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಕಟ್ಟಿಬೇ ಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಹಿರಿಯನಾದ ಅಲ್ಲಸಾಸಿವೆದ್ದನನು “ ವಾಚಿಟಿ ಕಾವಲಿತಿವ್ರಾ ” (ಬಾಗಿಲು ಕಾಯುವ ತಿವ್ರಾ) ಎಂಬ ಒಂದು ಪಾಡವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಅವನು ಇನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವುದ ರೋಗಗಾಗಿ ರಾಯರ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ನಂದಿತಿಮ್ಮ ನ್ನನು “ ಪ್ರಾಕಟಮುಗ ಸುಕವಿವರುಲ ಪಾಲಿಟಿಸೊವ್ರಾ ” (ಸುಕವಿಗಳ ಪಾಲಿನ ಸ್ವತ್ತೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನೆ!) ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಪಾಡವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಭಟ್ಟುಮೂರ್ತಿಯು ಎದ್ದು “ ನೀಕೀಪದ್ವೆ ಮುಕೊವ್ರಾ ” (ನಿನಗೆ ಈ ಪದ್ಯವೇನು ಒಂದು ಕೋಡಿ?) ಎಂಬ ಮೂರನೆ ಪಾಡವನ್ನು ನುಡಿದನು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತಿನ್ನಾಲರಾಮಕೃಷ್ಣನು “ ನಾಕಾಪಚ್ಚಡಮೆ ಚಾಲು ನಯಮುಗ ನಿವ್ರಾ ” (ನನಗೆ ಆ ಹಚ್ಚಡವೇ ಸಾಕು, ಪ್ರೀತಿ ಯಿಂದ ಕೊಡಯ್ಯಾ) ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪದ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಮಾ ಡಿದನಂತೆ! ಈ ನಾಲ್ಕು ಕವಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಈ ತನ್ನ ‘ ಸ್ತೋತ್ರ ’ ದ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟ ತಿಮ್ಮದಂಡನಾಯಕನು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವಪ್ರಕಟಿಸ ಮಾಡಿದ ರಾಮಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ತಾನು ಅಂದು ಪಡೆದಿದ್ದ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪಾರಿತೋಷಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು

ಮಿಕ್ಕ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಮರ್ಯಾದೆ ಮಾಡಿದನು !

ಪುಲ್ಲ ಕವಿಯು ಯಾವುದೋ ರಾಜಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ದ್ವಾರದ ಅಲ್ಲಿನ ಪಂಡಿತರು ಆತನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ್ರಹಗೊಂಡ ಪುಲ್ಲ ಕವಿಯು ಅವರ ಪರಸ್ಪರಪುಶಂಸಾಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾನೆ :

ಕೋಣಂಗಿ ನಾಟ್ಯಮುಲ ಕ್ರೋತು ಲಾಡಿಂಚಗಾ
ನೂರಬಂದುಲು ಸಭ ನುನ್ನ ಯಟ್ಟು
ಗೂಬಕೂತಲು ವಿಸಿ ಗುವ್ವಲು ತಲಲೂಚಿ
ಪೋಯಿ ಕಾಕುಲಯೊಡ್ಡ ಪೊಗಡಿನಟ್ಟು

ಕಾಲು ವದರಿಸುಂಡಿ ಕಪ್ಪ ಲಂಕಿಂಚಗಾ
ನೆಂದ್ರಕಾಯಲು ತಲಲೆತ್ತಿ ನಟ್ಟು
ಎನುಬೋತುಬಿರುದುಲು ಮನುಬೋತು ಪೊಗಡಂಗ
ಮೇಲುಮೇಲನಿ ಗೊಡ್ಡಿ ಮೆಚ್ಚಿ ನಟ್ಟು

ಓಗುದಗಿಡೀಲು ತಮಲೋನ ನೂಕರಿ ನೂಕರು
ಮೆಚ್ಚುಕೊನುಚುಂದು ರೆಟುವಂಟ್ಟಿ ಪಿಚ್ಚಿ ತನಮೊ
ಮೇಲುಮೇ ಲೆಟ್ಟಿ ಗುಣಮು ಕಲ್ಪಿಂಚಿನಾಡು
ಪುಲ್ಲಕವಿ ನೇಲು ಗೋಪಿಕಾವಲ್ಲಭುಂದು ||

ಕೋತಿಗಳು ಕೋಣಗಳೆಂದ ನಾಟ್ಯವಾಡಿಸುವಾಗ ಊರು ಹಂದಿಗಳು ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ, ಗೂಬೆಯ ಕೂಗುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಗುಬ್ಬಿಚ್ಚಿಗಳು ತಲೆದೂಗಿ ಹೋಗಿ ಕಾಗೆಗಳ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ದಂತೆ, ಕಾಲುನೆ ಬಳಿಯಿಂದ ಕವೈಗಳು ವಟಗುಟ್ಟಿದಾಗ

ಏಡಿಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದಂತೆ, ಕೋಣವ ಬಿರುಮಗಳನ್ನು ಹಂಪಿ ಹೊಗಳದಾಗ ಲೇಸುಲೇಸೆಂದು ಕುರಿ ಮೆಚ್ಚಿದಂತೆ, ಈ ಅಯೋಗ್ಯರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲೆಯೇ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಮೆಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಎಂಥ ಹುಚ್ಚುತನ ! ಅಥವಾ, ನಮ್ಮ ಪುಲ್ಲ ಕವಿಯ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಆ ಗೋಪಿಕಾ ವಲ್ಲಭನು ಎಂಥ ಗುಣವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾನೆ ! ಭಲೆ ಭಲೆ !

ತಮಗೆ ಉಪಚಾರ ಮಾಡದ ಲೋಭಿಗಳನ್ನು ದೂಷಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೋ ತಮಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಮಾಡಿದ ದಾಸ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಗಳುವುದೂ ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಅನೇಕವೇಳೆ ಕವಿಗಳು ಉತ್ಸಾಹದ ಭರದಲ್ಲಿ ಮಿತಿಮಾರಿ ಹೊಗಳುವುದೂ ಉಂಟು. ಅನವೇಮನಂಬ ರಾಜನ ಕೀರ್ತಿಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ :

ಕೊಂಚಪು ಜಗಮುಲ ಲೋಕಲ

ನಂಚಿತಮುಗ ನೀಡು ಕೀರ್ತಿಯವನೇಮನೃಪಾ |

ಮಿಂಚೆನು ಕರಿಮುಕುರಂಬುನ

ಬಂಚಾಕ್ಷುರಿಲೋನ ಶಿವುಡು ವೆಲಸನ ಭಂಗಿನಾ ||

ಓ ಅನವೇಮನೃಪಾ, ದೊಡ್ಡವಾದ ಅನೆಯು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾದಂತೆ, ಶಿವನು ಸಂಚಾಕ್ಷುರಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವಂತೆ, ನಿನ್ನ ಅಸಾರವಾದ ಕೀರ್ತಿಯು ಈ ಕೊಂಚವಾದ ಜಗತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ.

ಸುಮಾರು ಕೆ. ಶ. ೧೫೧೨-೧೫೪೨ ರ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಗೋಲೊಂಡವಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಲ್ಲಿಕ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ದೊರೆಯು ಅಂಧ್ರಭಾಷಾಭಿಮಾನಿಯಾಗಿ ಕವಿಪ್ರೋಷಕನಾಗಿ

ದ್ವನು.† ಆತನ ಬೈದಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಕವಿಗಳು ಆತನನ್ನು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ :

ರಾಮುಡು ಮಕ್ಕಿ ಮುಚ್ಚು, ರಘುರಾಮುಡು ಕ್ರೋತಲರಾಜು, ರೇಣುಕಾ
ರಾಮುಡು ಪ್ರೋಟುಬಂಟು, ಪಟುರಾಗಸಮಂಚಿತುಡೈನ ಗೋಪಿಕಾ
ರಾಮುಡು ವೆಪ್ರಿಗೊಲ್ಲಡಿಕ ರಾಸ್ವ ಮುಲಂದು ಸಮಾನುಲೇರಯಾ
ರಾಮುಲನೆಂಚಿಚೂಡ ನಿಭರಾಮ ಮಹೀಧವ ! ಭಸ್ಮಪೈಭನಾ ||

ಬಲರಾಮನು ನೇಗಿಲ ಆಳು ; ರಘುರಾಮನು ಕೋತಿಗಳ ದೊರೆ. ಆ ರೇಣುಕಾರಾಮ (ಪರಶುರಾಮ)ನು ಜಗಳ ಗಂಟಿ, ಪ್ರೇಮಮಯನಾದ ಆ ಗೋಪಿಕಾರಾಮನು ಹುಚ್ಚು ಗೊಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಲೋಕದ ರಾಮರನ್ನು ಎಣಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಭವ್ಯವೈಭವನಾದ ಇಭರಾಮ ಮಹೀಧವನಿಗೆ ಸಮಾನರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ !

ಮಲಿಕಿಭರಾಮಭೂಪ ! ಮಹಿಮಂಡಲರಾಜಕುಲಪ್ರದೀಪ ! ನೀ
ಪಲುಕು ಶಿಲಾಕ್ಷರಂಚಿತರಪಾರ್ಥಿವ ಕೋಟುಲ ಪಲ್ಕುಲನ್ನಿಯುನ್
ಜಲಲಿಪು ಲೆಂಡಮಾವುಲು..... ಬೂಡಿದಪೊಲ್ಲು, ನೀರುಬು
ಗ್ಗುಲು ವಡಗಲ್ಲ..... ಶಾರದಮೇಘಜಾಲಮುಲ್ ||

ಓ ಮಲ್ಕಿಭರಾಮ ಭೂಪ ! ಮಹೀಮಂಡಲ ರಾಜಕುಲ ಪ್ರದೀಪ ! ನಿನ್ನ ಮಾತು ಶಿಲಾಕ್ಷರಗಳಿದ್ದಂತೆ. ಇತರ ರಾಜ ಸಮೂಹದ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಅಕ್ಷರಗಳು, ಬಿಸಿ

† ಆದ್ದಂಕಿ ಗಂಗಾಧರನೆಂಬ ಕವಿಯು ' ತಪತೀಸಂವರಣ ' ವೆಂಬ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದು ಈತನಿಗೆ ಅಂಕಿತಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಪೊನ್ನಕಂಟಿ ತೆಲಂ ಗನಾರ್ಯನು ಬರೆದ ' ಯಯಾತಿ ಚರಿತ್ರ ' ವೂ ಈತನಿಗೆ ಅಂಕಿತ.

ಲ್ಲು ದುರೆಗಳು, ಬೂದಿ ಕಸಗಳು, ನೀರಗುಳ್ಳೆಗಳು, ಆಲಿ ಕಲ್ಲು ಗಳು, ಶರತ್ಕಾಲದ ಮೋಡಗಳು.

ಈ ಇಭರಾಮನು ದಿವಂಗತನಾಗಲು ಆಶ್ರಿತನಾದ ಕವಿ ಯೊಬ್ಬನು ಹೇಳಿದ ಚರಮಶ್ಲೋಕ :

ರಾರ ವಿಧಾತ, ಯೋರಿವಿನರಾ, ತಗುರಾ ತಲಕೊಟ್ಟಿ ಮಾರಿ ! ನಿ
ಸ್ಸಾರಪ್ಪು ಶೋಭಿರಾಜುಲನು ಜಂಪಕ ಮಲ್ಚಿಭರಾಮಭೂವರುನ್
ಚಾರುಯಶೋಧನುನ್ ಸುಗುಣ ಜಂಪಿತಿ ವರ್ಧುಲ ಕೇಮಿದಿಕ್ಕು ರಾ
ಚೇರಿಕ ನಿಂತರಾಜುನು ಸೃಜಂಪಗ ನೀತರಮಾ ವಸುಂಧರನ್ ||

ಎಲಾ ತಲೆಗಡಿಕನಾದ ವಿಧಾತ ! ಏನು ಅನರ್ಥಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟೆ ! ಇಲ್ಲಿ ಬಾ, ಕೇಳು. ನಿಸ್ಸಾರರಾದ ಶೋಭಿ ರಾಜರನು ಕೊಲ್ಲದೆ ಯಶೋಧನನಾದ, ಸದ್ಗುಣಿಯಾದ, ಮಲ್ಚಿಭರಾಮ ಭೂವರನನ್ನು ನೀನು ಕೊಲ್ಲಬಹುದೆ ? ಇನ್ನು ಯಾಚಕರಿಗೆ ಯಾರು ದಿಕ್ಕು ? ಇಂಥ ರಾಜನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಲು ಇನ್ನು ನಿನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೆ ?

ಈ ಮಲ್ಚಿಭರಾಮನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಂಡವೀಡು ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಬಾಚಮರಸು ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಪಾಳೆಯಗಾರನಿದ್ದನು. ಗೋಪನನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ಈ ಇಬ್ಬರು ಪ್ರಭುಗಳನ್ನೂ ಸಂದರ್ಶಿಸಿದಾಗ ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂಬ ವಿಷಯ ದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸಂದೇಹ ಬಂತು. ಅದನ್ನೇ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :

ಗೋಲಕೊಂಡಮಲಕ ಗೋವುಲ ಭಕ್ಷಂಕು
ಗೊಂಡವೀಟಿ ವಿಸ್ರಕುಲಮುನೇಲ್ಲ
ಬಾಚಮರಸುಚೇರಿ ಭಕ್ಷಂಕುಚುನ್ನಾಡು
ಮಲಕಮೇಲೋ ಬಾಚಮರಸು ಮೇಲೋ ||

ಗೋಲಕೊಂಡದ ದೊರೆಯಾದ ಮಲಿಕಿಭರಾಮನು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೊಂಡವೀಡಿನ ವಿಸ್ತರಣೆಲ್ಲ ಈ ಬಾಚಮರಸು ಸೇರಿಕೊಂಡು ತಿಂದುಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಮೇಲು? ಮಲ್ಲಿಭರಾಮನೆ, ಬಾಚಮರಸನೆ?

ಕೋನಮರಸು ಎಂಬ ಪ್ರಭುರಡ್ಡಿ ಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಆಶ್ರಿತ ಕವಿಯು ಬಹಳ ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ :

ಚೇಪಟ್ಟಿನ ಧ್ರುವುಲವುದುರು
 ಕೋಪಿಂಚಿನ ರಂಭಗೂಡುಕೊಂಡುರು ಜಗತ್ತರ್
 ಸ್ಥಾಪಿಂಪ ಚೂಡುವನೇರನಿ
 ಯಾಪಂದಲು ಸಾಳ್ವಕೋನಮರುಸುಸಕೇಸಯೇ ||

ಕೋನಮರಸು ಕೈಹಿಡಿದರೆ ಜನರು ಅಮರರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅವನು ಕೋಪಿಸಿದರೆ ರಂಭೆಯ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ (ಸಾಯುತ್ತಾರೆ). ಸಂರಕ್ಷಿಸಲೂ ಯುದ್ಧವೂ ಮಾಡಲೂ ಕೈಲಾಗದ ಈ ಹೇಡಿಗಳು ಸಾಳ್ವಕೋನಮರಸನಿಗೆ ಎಣೆಯಾದಾರೆ?

‘ವಿನುಕೊಂಡ’ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಭಾಸ್ಕರಮಂತ್ರಿಯೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ದಾತನೊಬ್ಬನಿದ್ದನು. ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ಆನಂದ ಬೇಕಾದ ವೈಶ್ರೇತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಆತನ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ಹೊಗಳುವ ಪದ್ಯಗಳನೇಕವಾಗಿವೆ :

ಪನ್ನಿಡ್ಡರುಭಾಸ್ಕರುಲನಿ
 ಯೆನ್ನಿ ಕನೇಯುಟಿದಿ ಕಲ್ಲ ಯಿಷ್ಟಿಱಿಗಾವಾ
 ಮಿನ್ನು ನನೊಕಭಾಸ್ಕರುಡುನು
 ಖನ್ನುಗ ವಿನುಕೊಂಡನುನ್ನ ಭಾಸ್ಕರುಡುನ್ ||

ವ್ಯಾದಶಸೂರ್ಯರೆಂದು ಹೇಳುವುದು ತಪ್ಪು. ಇಬ್ಬರೇ

ಅಲ್ಲವೆ? ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸೂರ್ಯ, ವಿನುಕೊಂಡನಗರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ.

ಕರಮುಲು ವೇಯುನುಂ ಗಲುಗಗಾ ಫಲ ಮೇಮಿಟೊನರ್ಚು ಭಾಸ್ಕರುಂ
ಡರುಲನುವೇಡುಕೊಂಚು ದಿರುಗಾರ್ಡು ಬಂಗರುಕೊಂಡಚುಟ್ಟು ಶ್ರೀ
ಕರುಡಗು ಭಾಸ್ಕರೇಂದ್ರಕುಲಗಣ್ಣುಡು ರಾಯನಿಭಾಸ್ಕರನ್ನವೇ
ಕರಮುಲು ಯಾಚಕಾಂಬುಜವಿಕಾಸಕರಂಬುಲು ಶ್ರೀಕರಂಬುಲುನ್ ||

ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಾವಿರ ಕೈಗಳಿದ್ದು ತಾನೇ ಏನು ಫಲ?
ಅವನು ಮೇರುಸರ್ವತದ ಸುತ್ತಲೂ ತಿರುಗುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.
ಸೂರ್ಯವಂಶಸಂಭೂತನಾದ ಭಾಸ್ಕರೇಂದ್ರನವೇ ಕೈಗಳು.
ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಯಾಚಕರಂಬ ಕಮಲಗಳು ಅರಸುವಂತೆ
ಮಾಡುತ್ತವೆ; ಸಂಸತ್ತನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ.

ಈ ರಾಯನಿಭಾಸ್ಕರನಿಗೆ ಔದಾರ್ಯವು ಸಹಜಗುಣ;
ಅದು ಕಲಿತದ್ದಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವನು 'ಇಲ್ಲ' ಎಂಬ
ಮಾತನ್ನು ಎಂದೂ ಆಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಅವನು ಅಕ್ಷರಾ
ಭ್ಯಾಸಮಾಡುವಾಗ ಕೂಡ 'ಇಲ್ಲ' ಎಂದು ಬರೆಯುತ್ತಿರ
ಲಿಲ್ಲವಂತೆ!

ಚೇಕೊನಿ ರಾಯನಿ ಬಾಚಡು

ಕಾಕಾಲು ಗುಣಂಚು ಪಿದಸಕಾಲಮುನಾಡೇ

ಉಕೇತ್ತ ಮಿಯ್ಯನೇರಡು

ದಾಕುಸು ಕೊಮ್ಮಿಯ್ಯಿಡಿಟ್ಟಿ ಧಮ್ಮುಲುಗಲರೇ ?

ಇನ್ನೂ ಕಾಗುಣಿತ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಭಾಸ್ಕ
ರನು 'ಲ' ಕ್ಕೆ ಏತ್ವವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. 'ದ' ಕ್ಕೆ
ಕೊಂಬನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಲಕಾರಕ್ಕೆ ಏತ್ವಕೊಟ್ಟರೆ 'ಲೇ'

ಆಯಿತು. ವಕಾರಕ್ಕೆ ಕೊಂಬುಕೊಟ್ಟರೆ 'ದು' ಆಯಿತು. ಎರಡೂ ಸೇರಿವರೆ 'ಲೇದು' ಎಂದರೆ 'ಇಲ್ಲ' ವೆಂದರ್ಥ. ಹೀಗೆ 'ಇಲ್ಲ' ಎಂಬ ಮಾತೇ ಸರಿಬೀಳದ ಧನ್ಯರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ?

೩. ವೀರಕಥೆ

ಖಡ್ಗ ತಿಕ್ಕನ

ಈಗ ನೆಲ್ಲೂರೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿರುವ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ವಿಕ್ರಮ ಸಿಂಹಪುರವೆಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವಿಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ ಮನುಮಸಿದ್ಧಿರಾಯನು ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಿಕ್ಕನನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ದಂಡಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕನಿಗಿರಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕಾಟಮರಾಜನಿಗೂ ಮನುಮಸಿದ್ಧಿರಾಜನಿಗೂ ಯಾವುದೋ ಕಾರಣದಿಂದ ಯುದ್ಧ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಆಗ ದಂಡನಾಥ ತಿಕ್ಕನನು ಸೈನ್ಯಸಮೇತನಾಗಿ ಹೋಗಿ ಬಹಳ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಾಧಿಪತಿಯು ಬಹಳ ಬಲಿಷ್ಠನೂ ಚತುರನೂ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿ ಬಂದ ಈ ದಂಡನಾಥನಿಗೆ ವಿಕ್ರಮಸಿಂಹಪುರದಲ್ಲಿ ಪುರಸ್ಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು. ರಾಜನೂ ಅಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ಸ್ವಗೃಹವನ್ನು ಸೇರಿವಮೇಲೂ ತಿಕ್ಕನನಿಗೆ ಶಾಂತಿ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ಏಟುವಾತು ಪೋಟುವಾತುಗಳು ಕೇಳಬಂ

ದುವು. ತಾಯಿ, ಹೆಂಡತಿ ಸಹ ಎಕ್ಕನೊಡನೆ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಅವನು ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯು ಬಿಸಿನೀರ ಕೊಡವನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟು ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಒಂದು ಹುರಿಮಂಚವನ್ನು ಅಡ್ಡವಿಟ್ಟು* ಅರಿಸಿದ ಉಂಡಿಯನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟಳಂತೆ! ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿ ತಿಕ್ಕನನು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟು ಇವೇಕೆಂದು ಕೇಳಲು,

ಪಗಱುಕು ವೆನ್ನಿ ಚ್ಚಿನಚ್ಚೋ

ನಗರೇ ನೀನು ಮಗತನಂಪು ನಾಯಕು ಲೆಂದುನ್

ಮುಗು ರಾಡವಾರ ವೈತಿಮಿ

ವಗವೇಟಿಕಿ ಜಲಕಮಾಡವಚ್ಚಿನಚ್ಚೋಟಿನ್ ||

ಹಗೆಗಳಿಗೆ ಬೆನ್ನುತೋರಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಶೂರರಾದ ನಾಯಕರು ನಗುವುದಿಲ್ಲವೆ? ನಾವು ಮೂವರು ಹೆಂಗಸರಾದೆವು. ಇನ್ನು ಸ್ನಾನಮಾಡಬಂದಕಡೆ ನಾಚಿಕೆಯೇಕೆ?

ಸ್ನಾನಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ತಿಕ್ಕನನು ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತನು. ಅವನ ತಾಯಿಯು ಭೋಜನಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಡೆದ ಹಾಲನ್ನು ಬಡಿಸಿದಳು. ತಿಕ್ಕನನು “ಹಾಲೇಕೆ ಒಡೆದಿದೆ?” ಯೆಂದು ಕೇಳಲು ಆಕೆಯು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಳಂತೆ:

*ಬಹಳ ಬಿಸಿಲುದೇಶವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ತಣ್ಣೀರುಸ್ನಾನವೇ ವಾಡಿಕೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಾವಿಯ ಬಳಿ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ನಾನ. ಹೆಂಗಸರು ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಒಂದು ಹುರಿಮಂಚವನ್ನು ಅಡ್ಡವಿಟ್ಟು ಸ್ನಾನಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

† ತಿಕ್ಕನನ ತಾಯಿ, ಅವನ ಹೆಂಡತಿ, ತಿಕ್ಕನ, ಒಟ್ಟು ಮೂವರು.

ಆಸದ್ಯ ಶಮುಗ ನರಿವೀರುಲ
 ಮಸಿಪುಚ್ಚಕ ವಿಠಿಗಿವಚ್ಚು ಮಗನಂದಕ್ರಿಯನ್
 ಗಸಪ್ಪನ್ ಮೇಯಗ ಬೋಯಿಸ
 ಪಸುಲುನ್ ವಿಠಿಗಿನವಿ ತಿಕ್ಕ! ಪಾಲುನ್ ವಿಠಿಗನ್ ||

ಶತ್ರು ವೀರರನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸದೆ ಎದೆಯೊಡೆದು
 ಹಿಂತಿರುಗಿಬರುವ ಗಂಡು ಹೇಡಿಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಹುಲ್ಲುಮೇ
 ಯಲು ಹೋಗಿದ್ದ ಹಸುಗಳೂ ಜಿನ್ನೊಡೆದು ಬಂದಿವೆ. ಆದ್ದ
 ರಿಂದ ಹಾಲೂ ಬಡೆದಿದೆ!

ಈ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಸ್ವಭಾವತಃ ವೀರನಾದ
 ತಿಕ್ಕನನು ಪುನಃ ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಭಯಂಕರ ಆವೇಶ
 ದಿಂದ ಹೊಡೆದಾಡಿ ತನ್ನ ಅರಸನಿಗೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ
 ದನಾದರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದನು. ಅಮೇಲೆ ಈ ವೀರನನ್ನು
 ಕುರಿತು ಪ್ರಜೆಗಳು ಹೀಗೆ ಹೊಗಳತೊಡಗಿದರಂತೆ :

ಧೈರ್ಯಂಬು ನೀಮೇನ ದಗಿಲಿಯುಂಡುಟಿ ಜೇಸಿ
 ಚಲಿಯಿಂಚಿ ಮಂದರಾಚಲಮು ತಿರಿಗೆ
 ಗಾಂಭೀರ್ಯಮೆಲ್ಲ ನೀಕಡನ ಯುಂಡುಟಿ ಜೇಸಿ
 ಕಾಕುತ್ಸ್ಥಚೇ ವಾರ್ಥಿ ಕಟ್ಟು ವಡಿಯೆ

ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ನೀಯುರಸ್ಥಲಿನ ಯುಂಡುಟಿ ಜೇಸಿ
 ಹರಿ ಪ್ರೋಯಿ ಬಲಿ ದಾನ ಮಡುಗುಕೊನಿಯೆ
 ಅಕಾರಮೆಲ್ಲ ನೀಯಂದ ಯುಂಡುಟಿಜೇಸಿ
 ಮರುಡು ಚಿಚ್ಚುನ ಬಡಿ ಮಡಿಸಿ ಚನಿಯೆ

ಓಕ್ಕದಂಡನಾಥ! ದೇವೇಂದ್ರಪುರಿಕಿ ನೀ
 ವರುಗುಟಿಠಿಗಿ ನಗಮು ತಿರುಗುಟುಡುಗು
 ನಣ್ಣಿ ಕಟ್ಟುವಿಡುಚು ನಚ್ಚುತು ಕೊಡ ಮಾನು
 ಮರುಡು ಮರಲ ಗಲುಗು ಮಗಲರಾಜ!

ಗಂಡರ ಗಂಡ, ತಿಕ್ಕದಂಡನಾಥ! ಧೈರ್ಯವೆಲ್ಲ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದುದರಿಂದ ಮಂದರಾಚಲವು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಚಲಿಸಿ ತಿರುಗಿತು. ಗಾಂಭೀರ್ಯವೆಲ್ಲ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಸಮುದ್ರವು ಶ್ರೀರಾಮಸಿಂದ ಕಟ್ಟಿಬಿದ್ದಿತು. ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಬಂದು ನಿನ್ನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದುದರಿಂದ ಹರಿಯು ಹೋಗಿ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದಾನಬೇಡಿದನು. ಆಕಾರಸೌಂದರ್ಯವೆಲ್ಲ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಮನ್ಮಥನು ಕಿಚ್ಚಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಸತ್ತನು. ಆದರೆ ಈಗ ನೀನು ದೇವೇಂದ್ರನ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹೋದ ವಾರ್ತೆ ಕೇಳಿ ಮಂದರವು ತಿರುಗುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವುದು, ಸಮುದ್ರವು ಕಟ್ಟನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ; ಮಹಾವಿಷ್ಣು ತನ್ನ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವನು ; ಮನ್ಮಥನು ಮತ್ತೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವನು.

ವೇಮುಲನಾಡ ಭೀಮಕವಿಯು ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ವೀರನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದ ವೈಲಮಭೀಮನೆಂಬ ದಂಡನಾಯಕನ ಕೌರ್ಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ :

ಗರಳಪ್ರಮುದ್ಧ ಲೋದ ಮವಗಾಥಮಹಾರಸಿಕೋಟ್ಟು ಸಪ್ತ ಟಿಲ್
ಹರುನಯನಾಗಿ ಕೊಲ್ಮಿ ಯುರಗಾಧಿಪ್ರಕೋಟಿಲು ಪಟ್ಟುಕಾರ್ಲು ದಿ
ಕ್ಕರುಲಯುರಂಬು ದಾಯಿ ಲಯಕಾಲುಡು ಕಮ್ಮರಿ ವೈರಿವೀರ ಸಂ
ಪರಣ ಗುಣಾಭಿರಾಮುಡಗು ವೈಲಮಭೀಮುನಿ ಖಡ್ಗ ಸೃಷ್ಟಿ ಕಿನ್ ||

ವೈರಿ ವೀರನನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡುವ ಗುಣದಿಂದ ಮನೋಹರನಾದ ವೈಲಮಭೀಮನ ಖಡ್ಗ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಯಮನೇ ಕವ್ಮಾರ, ಅದಿರೇಷನ ಕೋರೆಗಳೇ ಇಕ್ಕಳ, ದಿಗ್ಗಜದ ಎದೆಯೇ ಅಡಿಗಲ್ಲು, ತಿವನ ಹಣೆಗಣ್ಣಿನ ಬೆಂಕಿಯೇ ಕುಲುಮೆ, ವಿಷದ ಮುದ್ದೆಯೇ

ಲೋಹ, ವಜ್ರಾಯುಧವೇ ಸುತ್ತಿಗೆ.

ರಾಜದೇವೇಂದ್ರ, ಆಹವೋಪೇಂದ್ರ, ಹಗಲುಗಗ್ಗೋಲು
ರಾಯ ಮುಂತಾದ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅರಿರಾಯ
ವಿಧ್ವಂಸಕನಾಗಿ ನೈಸೂರಿನ ರೀತಿ ವಶದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಹಬ್ಬು
ವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೀಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯರ ಶೌರ್ಯಪರಾಕ್ರಮ
ಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಬರೆದ
ಕವಿಯಾರೋ ಎಲ್ಲಿಯವನೋ, ತಿಳಿಯದು. ಮಚ್ಚಿಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ
ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಚೂಚಿನ ಜಾಲವಾ ಸುಲ್ತಾನನಮ್ಮದು
ಪಾದುಸಾಯದ ದಾಕು ನೀದು ಬಾಕು
ಎದಿರಿನ ಜಾಲವಾ ಯಿಕ್ಕೇರಿ ಶಿವ್ವಪ
ನೇನಿಪಾಲಿಬಿಖಿತ್ತಿ ನೀದು ಕತ್ತಿ
ಕವಸಿನ ಜಾಲವಾ ಮಧುರ ತಂಜಾವುರೀ
ನೇತಲ ಪೈದೂಟಿ ನೀದು ಬಾರು
ಮಲಸಿನ ಜಾಲವಾ ರವಣಿಂಚು ರಾಯ ದು
ನೇದಾರುಲಕು ಮಾರಿ ನೀದು ಚೂರಿ
ಪರಸ್ಯಪತುಲಂತ ನೀಯಂತ ದೂರಕು ರಾಯ
ಭೇರಿಕಾಭೂರಿಕಾಹಳಾಭೀಲಮಕರ
ಮರು ಬಾಂಕುಶದೋನೇಜ ಮುತಬಿರುದ
ರಾಜದೇವೇಂದ್ರ! ಶ್ರೀದೇವರಾಯಚಂದ್ರ!

ನೀನು ಸುಮ್ಮನೆ ನೋಡಿದರೆ ಸಾಕು, ನಿನ್ನ ಬಾಕು
ಸುಲ್ತಾನ್ ಮಹಮ್ಮದ್ ಬಾದುಷಾವಿನ ಎದೆಯನ್ನು ತಾಕು
ತ್ತದೆ. ಇದಿರಾದರೆ ಸಾಕು ನಿನ್ನ ಕತ್ತಿ ಇಕ್ಕೇರಿ ಶಿವಪ್ಪನಾಯ

ಕನ ಪಾಲಿನ ವೃತ್ತ್ಯ. ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪ ಆಗ್ರಹಗೊಂಡರೆ ಗಲಭೆ ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲ ಪಾಳೆಯಗಾರರಿಗೂ ನಿನ್ನ ಚೂರಿಯೇ ಮಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನಮೇಲೆ ಬೀಸಿದ ಗಾಳಿ ಸೋಕಿದರೂ ನಾಕು ಮಧುರೆ, ತಂಜಾವೂರು ಮೊದಲಾದ ನಗರಗಳ ರಾಜರನ್ನು ನಿನ್ನ ತುಬಾಕಿಯ ಗುಂಡು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ರಾಜದೇವೇಂದ್ರ, ತ್ರೀದೇವರಾಯಚಂದ್ರ! ನಿನ್ನಂಥ ದೊರೆಗೆ ಈ ರತ್ನರಾಜರು ಯಾವ ಲೆಕ್ಕ ?

೪. ದೇಶವರ್ಣನೆ

ಹಲವು ಕವಿಗಳು ತಾವು ಸಂಚಾರಮಾಡಿದ ದೇಶವನ್ನು ತಮಗೆ ತೋರಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವರ್ಣನೆಗಳು ಆತಿಶಯೋಕ್ತಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಾದರೂ ಸತ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ. ಈ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಆ ಕಾಲದ ತೆಲುಗುದೇಶದ, ಜನರ, ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕೊಂಚಮಟ್ಟಿಗೆ ಊಹಿಸಬಹುದು. ರೇನಾಡು ಎಂಬ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಭೋಜನ ಸಸಿಕನಾದ ತ್ರೀನಾಥನು ಹೇಳಿದ ಪದ್ಯವಿದು :

ಗರಳಮು ಮ್ರಿಂಗಿತಿ ಸಂಚುಂ

ಬುರಹರ! ಗರ್ವಿಸಬೋಕು ಪೋಪೋಪೋ ನೀ

ಡಿರುದಿಂಕ ಗಾನವಚ್ಚಿ ಡಿ

ಮೆಠಿನಿಡಿ ರೇನಾಟಿಜೊನ್ನ ಮೆದುಕುಲು ತಿನಮಿಾ ||

ಓ ತ್ರಿಪುರಾಂತಕ! ಆ ಹಾಲಾಹಲವನ್ನು ನುಂಗಿದನೆಂದು ಗರ್ವಿಸಬೇಡ. ರೇನಾಡಿನ ಈ ಜೋಳದ ಅಗುಳುಗಳನ್ನು ತಿಂದರೆ ನಿನ್ನ ಮರಿಯೆ ತಿಳಿದೀತು.

ಕಾಟ್ರಾವುಲಪಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸಿಹಿನೀರಿಗೆ ಆಭಾವ. ಉಪ್ಪುನೀರು ಕುಡಿದು ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದ ಕವಿ ಆ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಹೇಳಿದ ಪದ್ಯವಿದು :

ದೇವಾಸುಕುಲಬ್ಧಿ ದಮನ
 ನಾಸಿರ್ಭೂತನುಯಿ ಹಾಲಾಹಲನುಶ್ರಮಾ ಮುಸಾ
 ದೇವುನಕುನ್ ಭೀತಿಲಿ ಕಾ
 ಟ್ರಾವುಲಪಲಿ ಸೂಕುಲಂದು ಪಾಗೆನುಜುಂದೀ ||

ದೇವತೆಗಳೂ ರಾಕ್ಷಸರೂ ಸೇರಿ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಡೆ ದಾಗ ಹಾಲಾಹಲವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಮಹೇಶ್ವರನು ಅವನ್ನು ನುಂಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲು ಆ ವಿಷವು ಹೆವರಿ ಓಡಿಬಂದು ಈ ಕಾಟ್ರಾವುಲಪಲ್ಲಿಯ ವಾಸಿಗಳಲ್ಲೆ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು.

ಗುಂಟೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪೂರ್ವಾರ್ಧಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಾಡೆಂದು ಹೆಸರು. ಸಲ್ಲಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜಲಕ್ಷಾಮ ಹೆಚ್ಚು. ಬಡತನ ಬಹಳ. ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಶ್ರೀನಾಥಕವಿಯು ಈ ನಾಡಿಗೆ ಪದೇಪದೇ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಆತನು ಈ ಸಲ್ಲಾಡನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವ ವೈಖರಿ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ.

ರಸಿಕದು ಪೋವದು ಸಲ್ಲಾ
 ಡೆಸಗಂಗಾ ರಂಭಯ್ಯನ ನೇಕುಲೆ ವಡುಕುನ್
 ವಸುಫೇರುಡೈನ ಮನ್ನುನು
 ಗುಸುಮಾಸ್ತುಂಡೈನ ಜೊನ್ನ ಕೂಡೇ ಕುಡುಚುನ್ ||

ರಸಿಕನಾವನು ಪಲ್ಲಾಡಿಗೆ ಹೋಗಬಾರದು. ಅಲ್ಲಿ ರಂಭೆಯೇ ಆದರೂ ಹತ್ತಿ ನೂಲಬೇಕು. ರಾಜನಾದರೂ ಉಳಬೇಕು. ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮನ್ಮಥನೇ ಆದರೂ ಜೋಳದ ಕೂಳನ್ನೇ ತಿನ್ನಬೇಕು.

ಪಲ್ಲಾಡಿನ ಬಡತನವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಶ್ರೀನಾಥನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ' ಪಲ್ಲಾಡಿಗೆ ಹೋಗುವುದೂ ಕಾಡಿಗೆ (ಶ್ಮಶಾನಕ್ಕೆ) ಹೋಗುವುದೂ ಒಂದೇ ' ಎಂಬರ್ಥ ಬರುವಂತೆ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :

ಅಂಗದಿ ಯೂರಲೇದು ವರಿಯನ್ನಮುಲೇದು ಶುಚಿತ್ವಮೇಮಿಲೇ
ದಂಗನ ಲಿಂಪುಗಾರು ಪ್ರಿಯಮೈನವನಂಬುಲುಲೇವು ನೀಟಿಕ್ಕೈ
ಭಂಗಪದಂಗ ಬಾಲ್ಪದು ಕೃಪಾಪರು ಲೆವ್ವರುಲೇರು ದಾತ ಲೆ
ನ್ನಂಗನು ಸುನ್ನ ಗಾನ ಪಲ್ಲಾಟಿಕಿ ಕಾಟಿಕಿ ಪೋವ ನೇಟಿಕನ್ ||

ಊರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಂಗಡಿಯಿಲ್ಲ. ನೆಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಅನ್ನವಿಲ್ಲ. ಶುಚಿತ್ವವು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂಗನೆಯರಲ್ಲಿ ಇಂಪಿಲ್ಲ. ಪ್ರಿಯವಾದ ಉದ್ಯಾನಗಳಿಲ್ಲ. ನೀರಿಗಾಗಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟರೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಕೃಪಾಪರರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ದಾತರು ಸೊನ್ನೆ. ಇಂಥಾ ಪಲ್ಲಾಡಿಗೆ, ಶ್ಮಶಾನಕ್ಕೆ, ಏಕೆ ಹೋಗಬೇಕು ?

ಜಿ. ನೀತಿಯ ಪದ್ಯಗಳು

ತಿಬಿ, ಬಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಂಥಾ ತ್ಯಾಗಿಗಳು ಅವತಾರ ಮಾಡಿದ ಭರತಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಭಿಗಳೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ.

ಅವರೂ ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಅವತಾರನೆತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳಾದ ಕವಿಗಳು ಅವರ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೊಂಚ ಹರಡುವ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಲೋಭಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ವಿಧ. ತಾವು ಹಣವನ್ನು ಕೊಡಲು ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ಇತರರು ಯಾರಾದರೂ ದಾನಮಾಡಿದರೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲವರು ಒಂದು ಜಾತಿ. ಎರಡನೆಯ ಜಾತಿಯ ಲೋಭಿ ಹಾಗಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ದಾನಕ್ರಿಯೆಯೇ ಸರಿಬೀಳದು. ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೂ ದಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೂ ಅಡ್ಡಿಮಾಡುವುದು ಅವನ ಸ್ವಭಾವ. ಇಂಥವರೆಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ತುರಗಾರಾಮನ ಕೀರ್ತಿ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಕೋಮಟಿವೇಮನ ತ್ಯಾಗಮು
ಭೂಮಿಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಬು ಕಲ್ಪಭೂಜಮುಚಿಂತನ್ |
ಬಾಮುನ್ನಪಗಿದುರಗಾ
ರಾಮುಂಡುನ್ನಾಡು ಚೇರರಾಜೆವ್ವರಿಕಿನ್ ||

ಕೋಮಟಿ ವೇಮನ್ನನ ತ್ಯಾಗವು ಭೂಮಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಆದರೆ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಸಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಅವನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ತುರಗಾರಾಮನಿದ್ದಾನೆ. ಯಾರೂ ವೇಮನ್ನನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುವುದೇ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಲೋಭಿಯನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದರೆ ತಾನೆ ಅವನು ಧಾರಾಳಿಯಾಗುತ್ತಾನೆಯೆ? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ.

ದಾತಗಾನಿವಾನಿ ಖ್ಯಾತಿಗಾನೆನ್ನಿನ
ದಾತಯಾನೆವಾಡು ಧರಣಿಲೋನ |
ಗಡ್ಡಿಪರಕ ಪೀಕಿ ಗಂಗಸಲ್ಲಾಲ್ಪಿನ
ದರ್ಭಯಗುನೆ ಯಜ್ಞ ತಂತ್ರಮುನಕು ||

ದಾತನಲ್ಲದವನನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೊಗಳಿದರೂ ಅವನು ದಾನ ತೀಲನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿದರೆ ಅದು ಯಜ್ಞಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ದರ್ಭೆಯಾಗುತ್ತದೆಯೆ ?

ಕೊಡಬಲ್ಲ ಸಮರ್ಥರನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೇ ಹೊರತು ಬಡವರನ್ನು ಕೇಳಿ ಫಲವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ :

ಆಡುಗದಗವಾಲನಡುಗಕ
ಬಡುಗಲನಡುಗಂಗ ಲೇಮಿಬಾಸಂಗಲರಾ |
ವಡಗಲ್ಲಗಟ್ಟುವಡುನಾ
ಗುಡಿ ರಾಲ್ಲನುಗಟ್ಟಕುನ್ನಗುವ್ವಲಚೆನ್ನಾ ||

ಕೇಳತಕ್ಕವರನ್ನು ಕೇಳದೆ ಬಡವರನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ನಮ್ಮ ಬಡತನವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಬಲ್ಲರೆ? ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಬೇಕೇ ಹೊರತು ಅಲಿಕ್ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವಾದೀತೆ? ಹೀಗೆಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಬಡವನು ಆಸ್ಪ್ರಯೋಜಕನೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಬಡವನೇ ವಾಸಿ :

ಕಲಿಮಿಗಲ ಲೋಭಿಕನ್ನನು
ವಿಲಸಿತಮುಗ ಬೀದಮೇಲು ವಿತರಣೆಯ್ಯನನ್ |
ಚಲಿಚಿಲುಮ ಮೇಲುಗಾದಾ
ಕುಲನಿಧಿಯಂಜೋಭಿಕನ್ನ, ಗುವ್ವಲಚೆನ್ನಾ ||

ಐಶ್ವರ್ಯವುಳ್ಳ ಲೋಭಿಗಿಂತ ವಿತರಣೆಯಾದ ಬಡವನೇ ಮೇಲು. ಸಮುದ್ರಕ್ಕಿಂತ ಚಿಲುಮೆ ಮೇಲಲ್ಲವೆ ?

+ ಗುವ್ವಲಚೆನ್ನ ಎಂಬುದು ಕವಿಯ ಅಂಕಿತ.

ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನೀರು ಹೆಚ್ಚು, ಆದರೆ ಕುಡಿಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಚಿಲುಮೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಕೊಂಚವಾದರೂ ಬಹಳ ಸಿಹಿ.

ಬೇಲಿಯೇ ಎದ್ದು ಹೊಲ ಮೇದರೆ ಕಾಸಾಡುವವರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ? ಊರಿನ ಮುಖಂಡರೇ ಅಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿದರೆ ತಪ್ಪಿಸುವವರು ಯಾರು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ :

ಸಾನುಜಮು ಚಿರಕು ಮೇಸಿನ
ದೋಮಲು ಪದಿನೇಲು ಚೀರಿ ತ್ರೋಲಂಗಲವಾ
ಗ್ರಾಮಪತಿ ತಗವುದಪ್ಪಿನ
ಗ್ರಾಮಮುಲೋ ನುನ್ನವಾರು ಕಾಜನಗಲರಾ ||

ಆನೆ ನುಗ್ಗಿ ಕಬ್ಬು ಮೇಯ ತೊಡಗಿದರೆ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಸೊಳ್ಳೆ ಸೇರಿ ಅವನ್ನು ಓಡಿಸಬಲ್ಲವೆ? ಗ್ರಾಮಾಧಿಪತಿಯು ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿದರೆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿರುವವರು ಅವನನ್ನು ದಂಡಿಸಬಲ್ಲರೆ?

ದೊಡ್ಡ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಯಾರೂ ದೊಡ್ಡವರಾಗುವುದಿಲ್ಲ :

ಘನಕುಲಮುನ ಪೊಡಮಿನ ದು
ರ್ಮನುಜಡಿಲ ನಿಂದ್ಯುಡಗು ವನುನ ಮೂರ್ಘಮುಖಂ
ಬುನನೆಡಲಿ ಮಂಚಿದಗುನಾ
ವಿನುಮನಹಿತ ಪೊನ್ನುಪಾಟಿ ವೆಂಕಟಮಂತ್ರೀ |

ಕೆಟ್ಟಮನುಷ್ಯನು ದೊಡ್ಡ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಅವನು ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ನಿಂದ್ಯನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಓ ಪೊನ್ನುಪಾಡಿನ ವೆಂಕಟ ಮಂತ್ರೀ, ಕೇಳು, ನಾಂತಿಯು ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಅದು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುತ್ತದೆಯೆ?

ಐಶ್ವರ್ಯ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಲಭಿಸಿದ ವಾತ್ಸರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯನು
ಉತ್ತಮನಾಗುತ್ತಾನೆಯೆ ?

ಇತ್ತದಿ ಪುತ್ರದಿಯಗುನಾ
ತೊತ್ತದಿ ಸಗಲೆನ್ನಿಯಿಡಿನ ದೊರಸಾಸಗುನಾ
ಯುತ್ತಮಕುಲುನಾನಾ ದಾ
ಲತ್ತುನ ದಾದಿರಿಗಿನನು ಗುಲಾಮು ಗುಲಾಮೇ ||

ಹಿತ್ತಾಳೆಯು ಚಿನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ತೊತ್ತು ಎಷ್ಟು ಒಡವೆ
ಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡರೂ ತೊತ್ತೇ ಹೊರತು ರಾಣಿಯಾಗುವ
ದಿಲ್ಲ. ಗುಲಾಮನಿಗೆ ದಾಲತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿ ಕಾರಾಡಿವರೂ ಅವನು
ಗುಲಾಮನೇ ಸರಿ.

ಹುಟ್ಟಿದ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ಕುಲೋದ್ಧಾರಕರಲ್ಲ :
ಜಲಚರನು ಲಬ್ಧಿ ಪೊದನುವೆ
ಜಲರಾಶಿಕೆ ನೋಡಕರುಡು ಚಂದ್ರಂಜೊಕಚೇ
ಕುಲಮುದ್ದರಿಂಜನೊಕಚೇ
ವಿಲಸದ್ಯಶ ! ಪೊನ್ನಪಾಟಿಸಂಕಟಮಂತ್ರೀ ||

ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಜಲಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಷ್ಟು ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ !
ಆದರೆ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷದಾಯಕನು ಚಂದ್ರನೊಬ್ಬನೇ.
ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ವಂಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರೂ ಕುಲೋ
ದ್ಧಾರಕನೊಬ್ಬನೇ ಮಗ.

ಮಾತು ತಪ್ಪಿದವನ ಮರಣ್ಯದೇ :

ಅಡಿನಮಾಟಲು ದಸ್ತಿನ
ಗಾಡಿದಕೊಡುಕಂಚು ದಿಟ್ಟಿಗಾ ವಿನಿ ಯಯೋ
ವೀಡಾ ನಾಕೊಕ ಕೊಡುಕನಿ
ಗಾಡಿದ ಯೀಚ್ಚೆಂಗಪನ್ನ ಘನಸಂಪನ್ನ ||

ಆಡಿದ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪಿದವನನ್ನು ಯಾರೋ ' ಕತ್ತೆಯ ಮಗನೇ ' ಎಂದು ಬೈದರು. ಆಗ ಸವಿಾಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಕತ್ತಿಯು ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ' ಅಯ್ಯೋ, ಇವನೇ ನನಗೊಬ್ಬ ಮಗ ? ಎಂದು ಅತ್ತಿತಂತೆ. ಅಂಥವನನ್ನು ಮಗನೆಂದು ಒಪ್ಪಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಕತ್ತಿಗೂ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಕಾರ್ಯಸಾಧಕನ ಲಕ್ಷಣ :

ಚೇತನಗುಣವಾಡು ಕಾರ್ಯಮು

ಕೈ ತಗ್ಗುನು ವಂಗುಗಾಕ ಯಲ್ಲುಂಡಗುನಾ

ಏತಮುಚಡಿ ದಾ ವಂಗುನು

ಪಾತಾಳಮು ನೀರು ದೆಚ್ಚಿ ಬಯಟಿಂ ಜಿಲ್ಲುನಾ ||

ಶಕ್ತನಾದವನು ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗಾಗಿ ತಗ್ಗುತ್ತಾನೆಯೇ ಹೊರತು ಅಲ್ಪನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏತದ ಮರ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಗ್ಗಿದರೂ ಪಾತಾಳದ ನೀರನ್ನು ತಂದು ಮೇಲೆ ಚಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಅನ್ನದಾನವೇ ದೊಡ್ಡದು :

ಕೋಟಾಸುಕೋಟಿಲಿಚ್ಚಿನ

ಗೂಟಿಕಿ ಸಲಿರಾದು ದೇವಕೋಟಿಲು ರಾರಾ

ಪಾಟಿಂಚಿ ಯಜ್ಜ ವಾಟಿಕಿ

ಗೂಟಿಕಿ ಮಾರ್ಚ್ಚಿ ಕೊಂಡ ! ಗುಣರತ್ನ ಸುಧೀ ||

ಕೊಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿ ಧನ ಕೊಟ್ಟರೆ ತಾನೆ ಕೂಳಿಗೆ ಸಮನಾ ದೀತೆ ? ದೇವತೆಗಳು ಕೂಡ ಊಟಕ್ಕಾಗಿ ಯಜ್ಞಶಾಲೆಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆ ?

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞನು ಹೇಗೋ ತಿಳುಗಿನಲ್ಲಿ ವೇಮನನು ಹಾಗೆ. ಈತನನ್ನು ವೇಮನಯೋಗೀಂದ್ರನೆಂದೂ ಕರೆಯುವು

ದುಂಟು. ಈ ಕವಿಯ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಯಶಃ “ವಿಶ್ವದಾಭಿರಾಮ ವಿನರ ವೇಮ” ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಶನ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಆಯ್ದುಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಲೋಭಿವಾಸಿ ಜಂಪ ಲೋಕಂಬು ಲೋಪಲ
ಮಂದು ವೇಱಿವಲಮ ಮತಸೆ ಗಲಮ
ಪೈಕಮಡುಗ ನತಡು ಭಗು ರುಮನಿ ಚಚ್ಚು ||

ಲೋಭಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಮದ್ದೇ ಬೇಡ; ಅವನನ್ನು ಹಣಕೇಳಿದರೆ ಸಾಕು, ಎದೆಯೊಡೆದು ಸಾಯುತ್ತಾನೆ.

ಬರಿಯ ಬಾಹ್ಯಾಚಾರದಿಂದ ಲಾಭವಿಲ್ಲ; ಅಂತಶುದ್ಧಿಯಿದ್ದು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವೇ ಸಾರ್ಥಕ :

ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿ ಲೇನಿ ಯಾಚಾರ ಮದಿಯೇಲ
ಭಾಂಡರದ್ದಿಲೇನಿ ಪಾಕನೇಲ
ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ ಲೇನಿ ಶಿವಪೂಜಲೇಲರಾ
ವಿಶ್ವದಾಭಿರಾಮ ವಿನರ ವೇಮಾ ||

ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದ ಆಚಾರದಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ತೊಳೆಯದೆ ಮಾಡುವ ಅಡಿಗೆಯಂತೆ ಅದು ದಂಡ. ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಶಿವನನ್ನು ಎಷ್ಟು ಪೂಜಿಸಿದರೂ ಫಲವಿಲ್ಲ.

ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹಲವು ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಒಂದುಕಾರ್ಯವೇ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳದ್ದಂತೆ !

ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ ಗಲಿಗೆ ಚೇಸಿನ ಪುಣ್ಯಂಬು
ಕೊಂಚಿನ್ನೇನ ನಡಿಯು ಗೊದನ ಕಾಮು
ವಿತ್ತನಂಬು ಮಡಿತ್ರಿ ವ್ಯಕ್ತಂಬುನಕುನೆಂತೆ ?

ಅಲದ ಬೀಜ ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಅದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಯುವ ಮರ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದು. ಅದರಂತೆ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಲಭಿಸುವ ಫಲ ಹೆಚ್ಚು.

ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಮಷವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಾಡುವ ತೀರ್ಥ ಸ್ನಾನ, ಹರಕೆ ಮುಂತಾದುವೆಲ್ಲ ದಂಡ :

ನೀಳ್ಳ ಮುನುಗನೇಲ ನಿಧಾಲ ಕೆಟ್ಟಿಗನೇಲ
ಮೊನಸಿ ವೇಲ್ಪುಲಕುನು ನೈಕ್ಯನೇಲ
ಕಪಟಿಕಲ್ಮಷಮುಲು ಕಡುಪ್ಪಲೋನುಂಡಗಾ ||

ಕಾಪಟ್ಟಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಕಲ್ಮಷಗಳು ಹೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಏನು ಲಾಭ? ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಏನು ಫಲ? ಹರಕೆಹೊತ್ತು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಧನವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದರೆತಾನೆ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ?

ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ದೈವವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳದೆ ದೇವರನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಅಲೆಯುವುದು ದಡ್ಡತನ :

ತನದುನಾತ್ಮಯಂದು ದೈವಂಬುಗಲುಗಗ
ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಲಕಿಲ ತಿರುಗು ನರುಡು
ಗಂಧಪುದುನಕಲ ಗಾಡ್ಡೆ ಮೋಸಿನಯಟ್ಟು ||

ತನ್ನ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ದೇವರಿರುವಾಗ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗಾಗಿ ಅಲೆಯುವವನು ಎಂದಿಗೂ ದೇವರನ್ನು ಕಾಣಲಾರನು. ಗಂಧದಮರದ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ಕೊಂಡು ತಿರುಗಿದರೆ ತಾನೆ ಕತ್ತಿಗೆ ಅದರ ವಾಸನೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆಯೆ?

ಸದಾ ತೀರ್ಥಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ವೋಷ್ಠ ಸಿಕ್ಕ
ಲಾರದು :

ನೀಳ್ಳು ಮುನುಗುವಾಡು ನಿರ್ಮಲಾತ್ಮಡುಗಾಡು
ಪೂರ್ಣಮೈನ ಮುಕ್ತಿ ಬೊಂದಲೇಡು
ನೀರುಕೋಡಿ ಯೆಪ್ಪಾಡು ನೀಳ್ಳನು ಮುನ್ನದಾ ||

ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವವನು ನಿರ್ಮಲಾತ್ಮನಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
ಅವನಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾದ ಮುಕ್ತಿಯೂ ದೊರಕಲಾರದು. ಹಾಗೆ
ದೊರಕುವುದಾದರೆ ನೀರುಕೋಳಿಯು ಸದಾ ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ
ಮುಳುಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೆ ?

ದೈವಭಕ್ತರಾದವರು ಬರಿಯ ಕಲ್ಲಿನ ದೇವರನ್ನೇ ಪೂಜಿಸಿ
ದರೆ ಸಾಲದು. ಸಮಸ್ತ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇವರಿರುವನೆಂಬ
ದನ್ನರಿತು ಜೀವಕಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು
ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ :

ರಾತಿಬೊಮ್ಮಕೇಲ ರಂಗೈನ ವಲುವಲು
ಗುಳು ಗೋಪುರಮುಲು ಗುಂಭಮುಲುನು
ಕೂಡುಗುಡ್ಡತಾನು ಗೋರುನಾ ದೇವ್ವಾಡು ?

ಕಲ್ಲುಬೊಂಬೆಗೆ ಅಂದವಾದ ಬಣ್ಣದ ಬಟ್ಟೆಗಳೇಕೆ ? ಗುಡಿ
ಗೋಪುರಗಳು, ಕುಂಭ (ನೈವೇದ್ಯ)ಗಳು ತಾನೇ ಏತಕ್ಕೆ ?
ದೇವರೇನು ಕೂಳು ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಕೋರುತ್ತಾನೆಯೆ ?

ವೇಮನ್ನನು ಸಾಂಸಾರಿಕನೀತಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಹಲವು
ಪದ್ಯಗಳು ಬಹಳ ಮನೋಹರವಾಗಿವೆ.

ಅಲಿವಂಕವಾರ ಲಾತ್ಮಬಂಧುವುಲೈರಿ
ತಲ್ಲಿವಂಕವಾರು ತಗಿನಪಾಟಿ
ಆಂಡ್ರಿವಂಕವಾರು ಪಾಯಾದುಲೈರಯಾ

ಹೆಂಡತಿಯ ಕಡೆಯವರು ಸ್ವಂತ ನೆಂಟರು. ತಾಯಿಯ ಕಡೆಯವರು ಏನೋ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ. ಅವರ ತಂದೆಯ ಕಡೆಯವರು ಮಾತ್ರ ದಾಯಾದಿಗಳಾದರಯ್ಯ !

ಹೀಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ಹೆಂಡತಿಯ ಮೇಲಿನ ಮೋಹಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಮಿಕ್ಕ ಬಂಧುವರ್ಗದವರನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆ ಮಾಡಿ ದುಃಖ ಕ್ಷೇಡಾಗುವನೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಈ ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ :

ಅಲಿಮಾಟಿಲುವಿಸಿ ಯನ್ನ ದಮ್ಮುಲ ರೋಸಿ
ನೇಱುಸದುಚುನುಂಡು ನೆಪ್ಪಿಜನುಡು
ಕುಕ್ಕ ತೋಕಬಟ್ಟಿ ಗೋದಾವರೀದುನು ||

ಹುಚ್ಚುಮನುಷ್ಯನು ಹೆಂಡತಿಯ ಮಾತುಕೇಳಿ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರಮೇಲೆ ಆಗ್ರಹಗೊಂಡು ಬೇರೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಇದು ನಾಯಿಯ ಬಾಲಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಗೋದಾವರೀ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಈಜುವ ಪ್ರಯತ್ನದಂತೆ ಹಾನಿಕರವಾದ ಕೆಲಸ.

ಹೀಗೆ ಹೆಂಡತಿಯ ಮೇಲಿನ ಮೋಹದಿಂದ ಕೆಡುವವರು ಒಂದು ಜಾತಿ. ಇನ್ನೊಂದು ಜಾತಿಯವರು ಇದಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ವಿರೋಧ. ಹೆಂಡತಿ ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯವಳಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಅನ್ಯಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಪೇಕ್ಷೆ :

ಆಲುರಂಭಯ್ಯನನತಿಶೀಲವತಿಯ್ಯನ
ಜಾರಪುರುಸುಡೇಲ ಜಾಡಮಾನು
ಮಾಲವಾಡ ಕುಕ್ಕ ಮುರುಕಿನಿ ವಿಡುಚುನಾ ||

ಹೆಂಡತಿ ರಂಭಿಯ ಹಾಗೆ ಸುಂವರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಬಹಳ ಶೀಲವತಿಯಾದರೂ ಜಾರಪುರುಸನು ತನ್ನ ದಾರಿಯನ್ನೇಕೆ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ? ಹೊಲೆಯನ ನಾಯಿ ಹೊಲಸನ್ನು ಬಿಡುತ್ತದೆಯೆ?

ಈ ಬಗೆಯಾದ ಕೊರತೆಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ
ಸುಖವಾದದ್ದು ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ :

ಸುಗುಣವಂತುರಾಲು ಸುವತಿಯೈ ಯುಂದಿನ

ಬುದ್ಧಿಮಂತು ಲಗುಚು ಬುತ್ತುಲೊಸ್ಸ

ಸ್ವರ್ದ ಮೇಟಿಕಯ್ಯ ಸಂಸಾರಿಕಿಂಕಸು

ಸುಗುಣವತಿಯಾದ ಹೆಂಡತಿ, ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳಾದ ಮಕ್ಕಳು
ಇದ್ದರೆ ಇನ್ನು ಸಂಸಾರಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗತಾನೆ ಏಕೆ ?

ಆದರೆ ಈ ಭಾಗ್ಯ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೇಗೆ ದೊರೆಯಬೇಕು ?
ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಅಯೋಗ್ಯನಿದ್ದು ಬಿಡು
ತ್ತಾನೆ.

ಎಂದಿನ ಮಾನೊಕಟಿಡವಿಸಿ

ನುಂದಿನನಂದಗ್ಗಿ ಬುಟ್ಟಿಯೊಡ್ಡು ಸು ಚೆಟ್ಟಿನ

ದಂಡಿಗಲ ವಂಶಮೆಲ್ಲನು

ಚಂಡಾಲುಂಡೊಕಡು ಸ್ವಟ್ಟಿ ಚಿದುಪುನು ವೇನಾ ||

ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಒಣಗಿದ ಮರವೊಂದಿದ್ದರೆ ಅದರಲ್ಲ ಬೆಂಕಿ
ಹುಟ್ಟಿ ಗಿಡಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಟ್ಟು ನಾಶಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರಂತೆ
ದೊಡ್ಡವಂಶದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಚಂಡಾಲನು ಹುಟ್ಟಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ
ಹಾಳುಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಕಂಡವರ ಒಡವೆಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ಎಂಥವರಿಗೂ ಆಸೆ.
ತಾವೇ ಬಹಳ ಸಿರಿವಂತರಾಗಿದ್ದರೂ ಬಡವರಾದ ಇತರರ
ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ ಯೋಚನೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು
ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇರುವ ಕೆಟ್ಟಚಾಳಿಯಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳೂ
ಇದಕ್ಕೆ ಒಲಿದಿದ್ದಾರೆಯಂತೆ !

ಕನಕಪರ್ವತಮುನ ಗಾಪುರಂ ಬುಂಡಿನ
 ನನಿಮಿಷೇಶ್ವರನಕು ನಾಕಪೋದು
 ಕನಕ ಕುಂಡಲಮುಲು ಕರ್ಣುನಿ ನಡುಗಡಾ ||

ಚಿನ್ನದ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರೂ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಆಸೆ
 ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕರ್ಣನನ್ನು ಕಂಡು ಅವನ ಚಿನ್ನದ
 ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಬೇಡಲಿಲ್ಲವೆ?

ಇಂದ್ರನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ; ಆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ
 ನಾರಾಯಣನಿಗೂ ಈ ದುರಾಸೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ :

ಕಾಲಸಾಗರಮುನ ಪವ್ವಳಿಂಚಿನಹರಿ
 ಗೊಲ್ಲಪಲ್ಲೆಪಾಲು ಗೋರನೇಲ
 ನೆದುಟಿವಾರಿ ದ್ರವ್ಯಮೆಲ್ಲವಾಂಕಿನಿ ದೀಪೆ ||

ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಪವ್ವಳಿಸಿರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯು
 ಗೊಲ್ಲರಹಳ್ಳಿಯ ಹಾಲನ್ನು ಕೋರಬಹುದೆ? ಕಂಡವರ ದ್ರವ್ಯವು
 ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಿಹಿಯೆ!

ಪಾತ್ರಾಪಾತ್ರವರಿತು ಉಪದೇಶವಾಡಬೇಕೇ ಹೊರತು
 ಕಂಡಕಂಡವರಿಗೆಲ್ಲ ಉಪದೇಶಿಸುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಬಾರದು.
 ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಉಪದೇಶಕರಿಗೇ ಹಾನಿ :

ತನದು ಬಾಗು ಗೋರಿ ಧರ್ಮಂಬು ಸೆಪ್ಪಿನ
 ದಿಟ್ಟುಚುಂಪ್ಪು ನೊಪಿಕುಲೆಟ್ಟಿಯೆದುಟ
 ಗಡ್ಡಿವೇಯು ಪೋಟ್ಟಿಗೊಡ್ಡು ಕೊಮ್ಮಾಡಿಂಚು ||

ಅವನ ಕ್ಷೇಮಚಿಂತನೆಯಿಂದಲೇ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ
 ಮೂರ್ಖನು ಇದಿರಿಗೇ ಬಯ್ಯುತ್ತಾನೆ. ಹಾಯುವ ದನಕ್ಕೆ
 ಹುಲ್ಲುಹಾಕಿದರೂ ಅದು ಕೊಂಬಾಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದಮಟ್ಟಿಗೂ ಯಾರಿಗೂ ಉಪದೇಶವಾಡದೆ 'ಇದ್ದು
ಬಿಡುವುದೇ ಜಾಣತನವೆಂದು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕವಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :

ಎಪ್ಪಟಕೆಯ್ಯದಿ ಪ್ರಸ್ತುತ
ಮಪ್ಪಟಿ ಕಾವಾಟಿಲಾಡಿ ಯನ್ನುಲ ಮನಮುಲ
ನೊಪ್ಪಿಂಪಕ ತಾನೊವ್ವಕ
ತಪ್ಪಿಂಚುಕ ತಿರುಗುವಾಡು ಧನ್ಯುಡು ಸುಮತೀರ್ಥ ||

ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಾತು ಅಗತ್ಯವೋ ಅಷ್ಟು
ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸದೆ ತಾನೂ
ನೋಯದೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತಿರುಗುವವನು ಧನ್ಯನು.

೬. ಸಂಕೀರ್ಣ

ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವ್ಯಾಮೋಹವಿದ್ದ ಕವಿಯೊ
ಬ್ಬನು ಅವರ ಅನಾಧಾರಣ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿ
ಪಾಸನೆ :

ದಂಪಲೂಟೀಘೋರವಂತಿ ಪಕ್ಕುಕ್ಕುಂಬು
ಕುಷ್ಕುರೋಗಾಜಲಕುಲಿಶಧಾರ
ನೀನಸಾಂಡಜ ಭೂರಿವೈಸತೇಯಸ್ವಾಮಿ
ವಾತಾಟಿವೀವಾವ ವಪ್ಪಿಕ್ಕೀಲ

§ 'ಸುಮತಿ' ಎಂಬುದು ಕವಿಯ ಆಂಕಿತ.

ಜಲದೋಷ ಹಿಮಪೂರ ಚಂಡಾರ್ಕ ಕರರೋಚಿ

ಬಹುಳ ಕಾಸಾಂಬೋಧಿಬಾಡಬುಬು

ಉರುತರಾಜೀರ್ದೈಣ ಗುರುತರವ್ಯಾಘ್ರಂಬು

ಮುಖರೋಗನಿಖಿಲಜೀಮೂತಪನನ

ಮನಗ ವಾರ್ತಕುನೆಕ್ಕಿ ತಿವಖಿಲಜಮಲ

ಜೀವರಕ್ಷಣದಿನ್ಮ ಸಂಜೀವಿವಗುಚು

ಬ್ರಹ್ಮ ತಿಂಪಗ ಸಕಲದಿಕ್ವ ತುಲಸಭಲ

ನೂರಿ ತಂಬಗುನೀರಾಕ ಯೋಪೋಗಾಕ.

ಓ ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪೆ ! ನೀನು ಹಲ್ಲುನೋವೆಂಬ ಮದ್ದಾನೆಗೆ ಸಿಂಹ. ಕುಷ್ಠರೋಗವೆಂಬ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ವಜ್ರಾಯುಧ. ಪೀನಸ ರೋಗವೆಂಬ ಹಾವುಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವೈನತೇಯ (ಗರುಡ) ಸ್ವಾಮಿ ! ವಾತರೋಗವೆಂಬ ಕಾಡಿಗೆ ದಾವಾನ್ನಿ. ಜಲ ದೋಷವೆಂಬ ಹಿಮಸಮೂಹಕ್ಕೆ ನೀನು ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿ. ಕಾಸ (ಕೆಮ್ಮು) ರೋಗವೆಂಬ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ನೀನು ಬಡಬಾನ್ನಿ. ಹೆಚ್ಚಾದ ಅಜೀರ್ಣವೆಂಬ ಜಿಂಕೆಗೆ ನೀನು ಪೊಡ್ಡ ಹುಲಿ. ಮುಖದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ರೋಗಗಳೆಂಬ ಮೋಡಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಬಿರುಗಾಳಿ ನೀನು ! ಹೀಗೆ ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯು ಸಮಸ್ತ ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ಹಬ್ಬುತ್ತಿದೆ. ಸಮಸ್ತ ದಿಕ್ಪತಿಗಳ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೀನು ಸಮಸ್ತ ಜೀವಿಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಬಲ್ಲ ದಿವ್ಯಸಂಜೀವಿನಿ ಯೆಂದು ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.*

ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲವೆ ಈ ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪಿನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ದೇ

|| ಈ ಕವಿ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ನಂಬಿ ಯಾರೂ ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪನ್ನು ಬಳಸಬಾರದು. ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಅದು ಅಪಮೃತ್ಯು ವಾದೀತು !

ವಾಧಿದೇವತೆಗಳೂ ಹೊಗಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ! ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸವೇನಿದೆ ?

ಗುಂಜಾನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯು ಗುಲಗಂಜಿಯನ್ನು ಕೈಲಿ ಹಿಡಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ತಿರುಪತಿಯಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟಾಚಲಪತಿಯ ವರದಹಸ್ತವು ನೆಲವನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಜಗನ್ನಾಥದಲ್ಲೇ ದೇವರು ಸೊಂಟದಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಗರುಡನು ಯಾನಾಗಲೂ ತನ್ನ ಎರಡು ಕೈಗಳನ್ನೂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಚಾಚಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಹಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೇ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ಹೊಗೆಯಸೊಪ್ಪನ್ನು ಹೊಗಳುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ :

ಭರಣೇಜನುಲಕಲ್ಲ ಗುರಿಗಿಂಜವಾಧವುಂ

ಇದಿ ನಶ್ಯಮನಿ ಕರಂಚೆನಯ ಜೂಪೆ

ಈನಶ್ಯದಳವೃಕ್ಷ ಮಿಟೆಗಲದಂಚುನು

ಕೇಷಾಚಲೇಶುಂಡು ಕ್ಷಿತಿಃ ಜೂಪೆ

ಈ ನಶ್ಯದಳವೃಕ್ಷ ಮಿಂತ ಯೆತ್ತಂಚುನು

ಘನಜಗನ್ನಾಥುಂಡು ಕಟಿಃ ಜೂಪೆ

ಈನಶ್ಯದಳಮಿದಿ ಯಿಂತ ನೆತ್ತಲಂಚು

ವಿನತಜಿಡ್ಡದು ಕರಂಚೆನಯ ಜೂಪೆ

ದೇವತಾವಳಿ ವರ್ಣಂಚಿ ತೆಲುಪ್ಪನಟ್ಟಿ

ಮಿಟ್ಟಿಮಹಿಮುಂಬು ಗಲದೀನಿ ನೆವ್ವರೇನಿ

ಯೆಱುಕ ಲೇಕ ನಿಂದಿಚೆದರೇನೋ ಯನುಚು

ಚೆಲಗಿ ವೀರಾಂಜನೇಯುಂಡು ಚೇಯಿಯೆತ್ತೆ.

ಗುಲಗಂಜಿವಾಧವನು (ಗುಂಜಾನರಸಿಂಹ) ' ಇದು ನಶ್ಯ '

ಎಂದು ಕೈ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ನಶ್ಯದಳದ ವ್ಯಕ್ತವು 'ಇಲ್ಲವೆ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಶೇಷಾಚಲಸ್ವಾಮಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ! ಈ ನಶ್ಯದಳವ್ಯಕ್ತವು 'ಇಷ್ಟು ಎತ್ತರ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಜಗನ್ನಾಥಸ್ವಾಮಿಯು ತನ್ನ ಸೊಂಟವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ನಶ್ಯದಳವು 'ಇಷ್ಟು ಅಗಲ' ಎಂದು ವಿನತೆಯ ಮಗ (ಗರುಡ)ನು ತನ್ನ ಎರಡು ಕೈಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ಹೊಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದ, ಮಹಿಮಾಯುಕ್ತನಾದ, ಈ ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪನ್ನು ಅರಿವಿಲ್ಲದೆ ಯಾರಾದರೂ ನಿಂದಿಸುವರೇನೋ ಎಂದು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ನೀರಾಂಜನೇಯನು ಕೈಯೆತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಇನ್ನು ತಗಣಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೇಳಿ :

ಶಿವಶಕ್ರಿಸಿ ಶಯನಂಚುಟ

ರವಿಚಂದ್ರರು ಮಿಂಟಿನುಂಟಿ ಾಜೀವಾಕ್ಷುಂ

ದವಿರಳಮುಗ ಶೇಷುನಿವೈ

ಬವಳಿಂಚುಟಿ ನಲ್ಲಿಬಾಫ ಪಡಶೇಕ ಸುಮಿಾ ||

ತಗಣಿಯ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಸಹಿಸಲಾರದ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಶಿವನು ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿರುವುದು. ರವಿಚಂದ್ರರು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುವುದೂ ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಯಾವಾಗಲೂ ಶಾಪಿನ ಮೇಲೆ ಪವ್ವಳಿಸುವುದೂ ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ !

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಗಸನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ನರಳದವರಿಲ್ಲ. ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಅವನ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತವರೇ ಬಹಳ. ಅನೇಕ ಜನರ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸಿದ ಒಂದು ಭಾವವೇ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿದೆ.

ಚಾಕಿವಾಸಿತೋಡಿ ಜಗಡಾಲು ಪಡಲೇಕ
 ಸಿರಿಗಲಾಡು ಪಟ್ಟು ಚೀರಗಟ್ಟಿ
 ಶಿವುಡು ತೋಲುಗಪ್ಪೆ ಸೀ ಯಸು ಮದಿರೋಸಿ
 ಭೈರವುಡು ಚೀರ ಪಾರವೈಚೆ ||

ಅಗಸನ ಸಂಗಡ ಜಗಳವಾಡಲಾರದೆ ಸಿರಿಯುಳ್ಳವನು
 (ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿ) ರೇಷ್ಮೆಬಟ್ಟೆಯುಟ್ಟು; ಶಿವನು ಚರ್ಮವನ್ನು
 ಹೊದ್ದುಕೊಂಡ. ಭೈರವನಾದರೆ ಮನಸ್ಸು ಬಹಳ ರೋಸಿ
 ಹೋಗಿ 'ಭೀ' ಎಂದು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೇ ಬಿಸಾಟುಬಿಟ್ಟನು.

ನನೆಯೇ ದೇವೇಂದ್ರಪದವಿಯಂತೆ! ಕೇಳಿ!

ತೀಟಗಲ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಕೆ
 ನೀಟುಗಲುಗುಗೋಳ್ಳು ವೇಡಿನೀಳ್ಳು ಲಭಂಪನ್
 ದಾಟಿಂಚಿ ಬಡುಕಸಾಗಿಸ
 ದೀಟಯೆ ವೇವೇಂದ್ರಪದವಿ ತಿರಮುಗ ಜಗತಿನಾ ||

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನನೆಯುಳ್ಳ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗೆ ಉದ್ದವಾದ
 ಉಗುರುಗಳು, ಬಿಸಿನೀರು ಲಭಿಸಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕರೆಯ ತೊಡಗಿದರೆ
 ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ನನೆಯೇ ದೇವೇಂದ್ರಪದವಿಯೆಂದೆನ್ನಿ
 ಸುತ್ತವೆ!

ಅನಾವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಗಲು ಬೇರೇನೂ ಮಾರ್ಗತೋರದೆ
 ಒಬ್ಬ ಕನಿಯು ಮಹೇಶ್ವರನನ್ನು ಹೆದರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ.
 ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಫಲವಾಯಿತೋ
 ತಿಳಿಯದು :

ತಲಸುಸು ಜಲನಿಂತ ತೊಲಕಿಪೋಯಿಸ ಯಂತ
 ಜಿಸ್ಸು ಪೈದಲಿ ಮೈ ಕೃತಿಂಚುನಸಯೊ

ಜಡುನುನ್ನ ಮೊಗುಲಿಂತ ಜಾರಿ ಪೋಯಿನ ಯಂತ

ಸಿಗಚೆಕ್ಕದನಮು ಕೊಂಚೆಮಗುನನಿಯೊ

ಪೊದಿನುನ್ನ ರಸಮಿಂತ ಪೊಂಗಿಪೋಯಿನಯಂತ

ಕ್ರೊತ್ತಮಾಮಬಲಂಬು ಕ್ರಂಗುನನಿಯೊ

ಗಿರಿನುನ್ನ ಮಂಚಿಂತ ಕರಗಿಪೋಯಿನಯಂತ

ಪಟ್ಟಂಪುಚೆಲಿತಂದ್ರಿ ಬಡಲುನನಿಯೊ

ಧರನನಾವೃಷ್ಟಿ ಬಾಧ ಪಾಲ್ವುಪಿಚೆದೇನಿ

ನೀರಥಪು ಸೊಂಪು ವಮ್ಮಗು ನೀಮುಪಿಂದಿ

ವಜ್ರಿಚೇಬಡು ನೀವಿಲ್ಲು ವಜ್ಜಿಗಲಯು

ನೀಶಶುಶತಿತ್ತಮುನು ಜೆಡು ನೀಲಕಂಠ.

ಓ ನೀಲಕಂಠ! ನಿನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿನ ನೀರು ಒಂದಿಷ್ಟು ತುಳುಕಿಹೋದರೆ ನಿನ್ನ ಕಿರಿಯೆಡತಿ (ಗಂಗೆ) ಯ ಮೈ ಕೃಶವಾಗುವುದೆಂತಲೆ? ನಿನ್ನ ಜಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮೋಡ ಕೊಂಚ ಜಾರಿ ಹೋದರೆ (ಶಿವನಿಗೆ ವ್ಯೋಮಕೇಶನೆಂದು ಹೆಸರು. ಆಕಾಶವೇ ಅವನ ಕೂದಲು) ನಿನ್ನ ಶಿಖೆಯ ಅಂದ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದೆಂತಲೆ? ಜಡಿಗಳ ಹೂದಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ರಸ (ನೀರು) ಕೊಂಚ ಉಕ್ಕಿಹೋದರೆ ಚಂದ್ರನ ಬಲವು ಕುಗ್ಗುವುದೆಂತಲೆ? ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ಮಂಜು ಕೊಂಚ ಕರಗಿದರೆ ನಿನ್ನ ಪಟ್ಟದರಾಣಿ (ಪಾರ್ವತಿ) ಯ ತಂದೆ ಹಿಮವಂತನು ಬಡಕಲಾಗುವನೆಂದೆ? ಈ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲಾದರೂ ಆಗಲಿ, ನೀನು ಈ ಧರೆಯನ್ನು ಅನಾವೃಷ್ಟಿದೋಷಕ್ಕೆಡುವಾಡಿದರೆ ನಿನ್ನ ರಥದ (ಭೂಮಿ) ಸೊಂಪು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಮೈದುನ-ಮೈನಾಕ-ಇಂದ್ರನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ನಿನ್ನ ಬಿಲ್ಲು-

* ಬಂಗಾರದಬೆಟ್ಟ—ಬೆಂಕಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. (ಲೋಕದ ಜನ ದಾರಿ ದ್ರ್ಯದೋಷದಿಂದ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಚಿನ್ನವನ್ನೆಲ್ಲ ಕರಗಿಸುವರೆಂದು ಭಾವ) ನಿನ್ನ ಪಶುಪತಿತ್ವವೂ ಕೆಡುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ನೀರಿಗಾಗಿ ಶಿವನನ್ನು ಹೆದರಿಸಿದವರು ಬಹಳ. ಶಿವನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಶ್ರೀನಾಥಕವಿಯು ಕೂಡ ಒಂದುಸಲ ಸುಲ್ತಾನನಲ್ಲಿ ದಾರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ದಾಹಕ್ಕೆ ತಾಳಲಾರದೆ ಶಿವನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ನುಡಿದಿದ್ದಾನೆ :

ನಿರಿಗಲವಾನಿಕಿ ಜಲ್ಲು ನು

ತರುಣುಲು ಪದಿಯಾಱುವೇಲ ದಗ ಪೆಂಡ್ಲಡನ್

ದಿಶಿಸಮುನ ಕಿದ್ದರಾಂಡ್ರಾ

ಪರಮೇಶಾ! ಗಂಗ ವಿಡುಮು ಪಾರ್ವತಿ ಚಾಲುನ್ ||

ಐಶ್ವರ್ಯವುಳ್ಳವನು (ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪ್ರೀಪತಿ) ಹದಿನಾರುಸಾವಿರ ತರುಣಿಯರನ್ನು ಮದುವೆಯಾದರೂ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ತಿರುಪಗಾರನಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಡಿರೇಕೆ? ಪರಮೇಶಾ, ಗಂಗೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು ; ನಿನಗೆ ಪಾರ್ವತಿಯೊಬ್ಬಳು ಸಾಕು !

ಅರಸಿಕರಿಗೆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯವು ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅನೇಕರ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದ ವಿಷಯ. ದಡ್ಡನಿಗೆ ಕಾವ್ಯಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಭಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಾದರೂ ವಾಸಿಯೆಂಬುದಾಗಿ ಒಬ್ಬ ತೆಲುಗು ಕವಿ ನುಡಿದಿದ್ದಾನೆ :

* ಈಶ್ವರನು ತ್ರಿಪುರಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದಾಗ ಮೇರುಪರ್ವತವನ್ನೇ ಧನುಸ್ಸನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದನು.

ಕವಿತಾಲಕ್ಷಣ ಮೆಲಿಗನಿ
 ಯವಿವೇಕಿತಿ ಬದ್ಯಮಿಚ್ಚಿ ಯಡುಗುಟಕುಟಿನಾ
 ಚವಿಲೆಗೊನಿ ಪಂಡೆಗೈಕೊನಿ
 ಭುವಿಲೋ ಹರಿವಾಸುಡೈನ ಬುಣ್ಯಮೆ ದಕ್ಕನ್ ||

ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಅರಿಯದ ಅವಿವೇಕಿಗೆ ಪದ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವನಲ್ಲಿ ಪುರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಬಯಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಜೋಳಗೆ ತಂಬೂರಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹರಿವಾಸನಾಗುವುದು ವಾಸಿ ; ಪುಣ್ಯವಾದರೂ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಾವ್ಯವು ಎಷ್ಟೇ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದರೂ ವಕ್ರಸ್ವಭಾವದ ಮನುಷ್ಯರು ಅದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೇನನ್ನೂ ಹುಡುಕದೆ ತಪ್ಪನ್ನೇ ಹುಡುಕುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಗುಣವನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತೋಷಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಪಂಡಿತಂಮನ್ಯರ ವರ್ಣನೆಯಿದು :

ನಕ್ಕಲು ಬೊಕ್ಕಲು ವೆತಕುನು
 ಅಕ್ಕುತಿತೋ ನೂರಬಂದಿಯಗಡಿ ತವೆತಕುನ್
 ಗುಕ್ಕಲು ಚಿಪ್ಪುಲು ವೆತಕುನು
 ದಕ್ಕುಡಿನಾ ಲಂಚೆಕೊಡಕು ತಪ್ಪೇ ವೆದಕುನ್ ||

ನರಿಗಳು ಬಿಲಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತವೆ. ಊರಹಂದಿಗಳು ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಕಂದಕವನ್ನೇ ಹುಡುಕುತ್ತವೆ. ನಾಯಿಗಳು ಚಪ್ಪಲಿಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತವೆ. ಅಯೋಗ್ಯಮಗನು ತಪ್ಪನ್ನೇ ಹುಡುಕುತ್ತಾನೆ !

ಯಾರೋ ಭೋಜನಪ್ರಿಯನಾದ ಕವಿ ಬೇರೂರಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ತರಕಾರಿಯೇ ಇಲ್ಲದ ಊಟವಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆ

ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂಜಿಕೆಗೀಡಾದ ತನ್ನ ಅಂಗಾಂಗಗಳಿಗೆ ಅವನು
ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿದ ಕ್ರಮವಿದು—

ಕತಿನಂಪು ಜೊನ್ನಲ ಕಟುಕುಕುದ್ವಲಸೂಚಿ
ವಕ್ರಮಾ ! ಭಯಪಡವದ್ದು ಸುಮ್ಮ
ನಾಸಾರುಚುಲಾ ಗೋರು ನಾಲುಕಾ ನೀವೇಮಿ
ಸಂದೇಹಪಡವದ್ದು ಚಪ್ಪರಿಯು

ಎನ್ನದುಗಡಿಚೇಯ ನೆಡಿಗನೆಟ್ಟಿ ಯುಸಿ
ಕುಡಿವತ್ತಮಾ ! ನೀನು ಜಡಿಯಬೋಕು
ಕಮ್ಮನಿವಾಸನಲಾ ಗ್ರಕ್ಕುನತೇಲ್ಲೆಡಿ
ಗರ್ಭಮಾ ! ಕುಟಿಕುಟಿಕಾಕಯುಂಡು.

.....
.....

ವಚ್ಚು ಬಹುಧಾನ್ಯನಾಮವತ್ತ ರಂಬು
ಕಾಯಗೂರಲು ಮನಕು ನಿಕ್ಕಮುಗ ಗಲ್ಲು.

ಈ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಜೋಳದ ಕಡುಬುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಓ
ಬಾಯೇ ನೀನು ಹೆದರಬೇಡ! ನಾನಾ ರುಚಿಗಳನ್ನು
ಕೋರುವ ನಾಲಿಗೆಯೇ, ನೀನು ಸಂಪೇಹ ಪಡಬೇಡ, ಚಪ್ಪ
ರಿಸು! ಎಂದೂ ಶುತ್ತುವಾಡಿ ಅರಿಯೆನಲ್ಲಾ ಹೇಗೋ,
ಎಂದು ಓ ಬಲಗೈಯೇ, ನೀನು ಅಂಜಬೇಡ! ಕಮ್ಮಗಿನ
ಸುವಾಸನೆಗಳನ್ನು ಬಯಸುವ ಓ ಹೊಟ್ಟೆಯೇ! ನೀನು ಒದ್ದಾ
ಡಬೇಡ. ಬರುವ ಬಹುಧಾನ್ಯಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ನನುಗೆ ನಿಶ್ಚಯ
ವಾಗಿಯೂ ಕಾಯಿಪಲ್ಯ ನಿಕ್ಕುತ್ತದೆ.

ಸದಾ ಭೋಜನೈಕಪರಾಯಣರಾದ ಯಾರೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
ರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕವಿಯು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ :

ಆಪೂಸಸೂಸ ಸಪ್ತಾಂಗ ಭಂಜನುಲಾರ

ಆಜ್ಞಸಾಗರ ಬಡಬಾಗ್ನುಲಾರ

ಶ್ರಾದ್ಧಾನ್ನ ಭುಕ್ತಿ ವಿಚಾರತತ್ಪರುಲಾರ

ಸಚ್ಚಳ್ಳರುಚುಲಕು ಮೆಚ್ಚುಲಾರ

ಪೂರುಗೂರು ತಿಂಡಿಕಿ ಪೊಡುಪುಚುಕ್ಕಲ್ಲಾರ

ನೇರೊಕ್ಕಚೋ ವಾಯುವೇಗುಲಾರ

ಪಾನಕಪಾಹಿಸೀ ಮಾನಭಂಜನುಲಾರ

ಬೊಬ್ಬಿಲ್ಲ ದೊಂತುಲ ಕುಬ್ಬುಲಾರ

ತಕ್ರಸಾಗರ ವಾತಾಪಿದಮನುಲಾರ

ಜಜ್ಜುಪಾರಿನವೇಲುಡು ಬೊಜ್ಜಲಾರ

ದಿನದಿನಮು ತದ್ವಿನಮು ಕೋರು ಧೀರುಲಾರ

ಪಾಪುತೇರಯ್ಯ ! ಸಾಪಾಟುವಾಸಲಾರ !

ಓ ಸಾಪಾಟು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆ ! ನೀವು ಕಜ್ಜಾಯ ಮುಂತಾ
ದವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಪ್ತಾಂಗ (ರಾಜ್ಯ) ವನ್ನು ಭಂಗಪಡಿಸ
ಬಲ್ಲರಿ. ತುಪ್ಪವೆಂಬ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ನೀವು ಬಡಬಾಗಿಗಳು.
ಯಾವಾಗಲೂ ಶ್ರಾದ್ಧಾನ್ನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರು
ವಿರಿ; ಮತ್ತು ಚಟ್ಟಿಗಳ ರುಚಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುತ್ತೀರಿ. ನೆರೆಯೂರಿನ
ತಿಂಡಿಗೆ ನೀವು ಉಲ್ಕಾಪಾತಗಳಂತೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಹಾಜರಾಗು
ವಿರಿ, ಪಾನಕಪಾತ್ರೆ ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾದರೂ ನೀವು ಅದರ
ಮಾನಹಾನಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಿರಿ. ಮಜ್ಜಿಗೆಯ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ
ನೀವು ವಾತಾಪಿದಮನಂತೆ ! ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ಶ್ರಾದ್ಧಭೋಜನ
ವನ್ನೇ ಕೋರುವ ಧೀರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ನಿಮಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ !

ಸಣ್ಣ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಉದಾತ್ತವಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಾಸ್ಯವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬೆಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ನಾಯಕರಂತೆ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ :

ಸಿದ್ದಿ ದ್ರವಿಷಯುಕ್ತ ಸುತಿದಂಷ್ಟುಲಬೂನಿ
 ಭೇದಿಂಚು ನೆಟುವಂಟಿ ಗಾದೆಲೈನ
 ದಾರುಣೋದ್ಧಂ ತತತಿಚೇತ ಖಂಡಿಂಚು
 ಗುಱಿತುಗಾ ನೆಟುವೆಂಟಿ ಕೋಕಲೈನ
 ಪಟಿಸುರಂಗಾಗಾರ ಭರಿತಂಬುಗಾ ದ್ರವ್ತು
 ಬೊಂಕಾನ ನೆಟುವಂಟಿ ಭೂಮಿನೈನ
 ಕೀಚು ಕೀಚು ಧ್ವನಿಪ್ರಾಚುರೈ ಮಹಿಮುಚೇ
 ವರಿಂಚು ನೆಟುವಂಟಿ ವಾರಿನೈನ
 ಅತದು ಸಾವಾಸ್ಕುಜೇ ಸರೊದ್ರಾಲಯಾಂತ
 ರಂತರಾನೇಕ ಪೇಟಿಕಾಕ್ರಾಂತವಸ್ತು
 ಹರಣಸುರಧಾಣಿ ಯವ್ವಿ ನಾಯಕುಪತಾಣಿ
 ಚಾರುತರ ಮೂರ್ತಿ ಮೂಷಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿ

ಮೂಷಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ವಿಷದಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಹರಿತವಾದ, ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಎಂಥ ಭದ್ರವಾದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನಾದರೂ ಭೇದಿಸುತ್ತಾನೆ; ಎಂಥ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನೂ ಅವನು ತನ್ನ ಭಯಂಕರವಾದ ದೊಡ್ಡ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾನೆ; ಎಂಥ ಗಟ್ಟಿ ನೆಲದಲ್ಲಾದರೂ ಅವನು ದೊಡ್ಡ ಸುರಂಗಗಳನ್ನು ತೋಡುತ್ತಾನೆ. ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ವರನ್ನೇ ಆದರೂ ಅವನು ' ಕೀಚು ಕೀಚು ' ಎಂಬ ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೇ

ವರ್ಣಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆತನೇನು ಸಾಮಾನ್ಯನೇ? ರಾಜಾಂತಃ ಪುರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳೊಳಗಿನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಭೇದಿಸುವನು. ಅವನು ಆ ವಿನಾಯಕನಿಗೆ ಲಾಕಣಾ ಕುದುರೆ! ಮಹಾ ಸುಂದರಮೂರ್ತಿ ನಮ್ಮ ಮೂಷಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿ !

ಇನ್ನು ಮಾರ್ಜಾಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮಹಾ ಶೌರ್ಯ ಪರಾಕ್ರಮಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ :

ಕ್ಷೀರಘಟಾಂಬುಧಿಸ್ಥಿ ತಿಕುಂಭಸಂಘವ

ಬಯಮೂಷಕೋರಗಶ್ವಿರಾಜ

ಶುಕಕುಲಮತ್ತೇಭಸಕರಕಂಠೀರವ

ಶಲಭಸಂಕುಲವನಜ್ಜಾಲಕೀಲ

ವೃಶ್ಚಿಕದಾನವನಿಷ್ಣು ಸುದರ್ಶನ

ವಾಯುಸಮೇಘದುರ್ವಾರಶವನ

ಕುಕ್ಕುಟಶರ್ವತಘೋರವಜ್ರಾಯುಧ

ರಾದ್ರಾಂಧಕಾರ ಮಾರ್ತಂಡತೇಜ

ಷ್ಣಾಘ್ರಕುಲ ನಾತುಲಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರೀಘ್ರಗಮನ

ವೈನಮುಲದೊತ್ತಿ ದೊತ್ತುಲ ಪಾಲಿಮಿತ್ತಿ

ರಮ್ಯತರಮೂರ್ತಿ ನಬಿರಸಂಪ್ರಾಪ್ತಕೀರ್ತಿ

ಸಕಲಗೃಹವರ್ತಿ ಮಾರ್ಜಾಲಚಕ್ರವರ್ತಿ

ಮಾರ್ಜಾಲನು ಹಾಲಿನ ಮಡಿಕೆಯೆಂಬ ಸಮುದ್ರದ ಪಾಲಿಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯಮಹರ್ಷಿ.¹ ಇಲಿಗಳು ಹಾವುಗಳಾದರೆ

¹ ಅಗಸ್ತ್ಯಮಹರ್ಷಿಯು ಒಂದುಸಲ ಸಮುದ್ರದ ನೀರನ್ನೆಲ್ಲ ಆಪೋಶನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು.

ಇವನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಗರುಡ. ಗಿಳಿಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ಮದ್ದಾನೆ
 ಗಳ ಗುಂಪೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಾದರೆ ಇವನು ಸಿಂಹ. ಪತಂಗ
 ಗಳ ಕಾಡಿಗೆ ಇವನು ಕಾಳ್ಕಿಚ್ಚು. ಚೇಳುಗಳೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ
 ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಜಾಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ವಿಷ್ಣುಚಕ್ರ! ಕಾಗೆಗ
 ಳೆಂಬ ಮೇಘಗಳಿಗೆ ಇವನು ಜಂಝಾವಾತ. ಕೋಳಿಗಳೆಂಬ
 ಪರ್ವತಗಳಿಗೆ ಇವನು ಮಹಾ ಭಯಂಕರವಾದ ವಜ್ರಾಯುಧ.
 ಕ್ರೂರವಾದ ಕತ್ತಲೆಗೆ ಇವನು ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನು. ಇಂಥ
 ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಜಾಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಹುಲಿ ಜಾತಿಗೆ ಸೋದರ
 ಮಾವ! ಮಹಾ ವೇಗವಾದ ನಡಿಗೆಯುಳ್ಳ ಇವನು ಇತರರ
 ಸ್ತ್ರಯಾಣಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಿ. ಇವನ ಕೀರ್ತಿಯೆಲ್ಲ ಇವನ ಉಗುರು
 ಗಳಿಂದಲೇ ಬಂದದ್ದು. ಈ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಎಲ್ಲರ ಮನೆಗ
 ಳ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತಾನೆ!

ದಾರಿದ್ರ್ಯದ ಅನುಭವವು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ,
 ಇತರರಿಗೂ ಇದೆ. ಅದರ ಬೇಗೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಬೆಂದ ಕವಿಗಳು
 ಆ ಬವಣೆಯನ್ನು ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಧನಮು ಲೇಖಿಯನೆಡಿ ದಾವಾನಲಂ ಬಡಿ
 ತನ್ನ ಜೆಱುಚು ವೀಱಿ ವಾವುಚೆಱಿ.ಚು
 ಧನಮು ಲೇಖಿ ಮದಿನಿ ದಲಚಿನ ಪಾಪಮು.

ಬಡತನವೆಂಬುದು ಕಾಳ್ಕಿಚ್ಚು. ಅದು ತಾನು ಸುಡುವುದ
 ಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಆಶ್ರಯವನ್ನೂ ಸುಡುತ್ತದೆ. ಬಡತನವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿ
 ನಲ್ಲಿ ನೆನಸಿಕೊಂಡರೂ ಮಹಾಪಾಪ.

ವಿತ್ತಹೀನನೈನ ಪೇಳಲಂದುನು ತಲ್ಲಿ
 ತನಯುಲಾಲು ಸುನ್ನದುಲನೆಡಿವಾರ
 ಲೆಲ್ಲ ಶತ್ರುಲಗದು ರೆಂಢೈನ ನಿಜಮಿದಿ.

ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಣವಿಲ್ಲದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಾಯಿ,
ಮಕ್ಕಳು, ಹೆಂಡತಿ, ಸ್ನೇಹಿತರು, ಎಲ್ಲರೂ ಶತ್ರುಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ.
ಇದು ಖಂಡಿತ.

ಆಪ್ತಮಿತ್ರರು ಶ್ರೀಮಂತರಾದರೆ ನಾವೂ ಸುಖಿಸಬಲ್ಲೆ
ವೆಂಬುದು ಭ್ರಾಂತಿ. ಒಬ್ಬರ ಭಾಗ್ಯದಿಂದ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ
ಫಲವಿಲ್ಲ.

ಧನಪತಿ ಸಖ್ಯುಷ್ಯಯುಂಡಿನ
ನೆನಯಂಗಾ ಶಿವುಡು ಭಕ್ತಮತ್ತಗವಲಸೆನ್
ದನವಾರಿಕೆಂತ ಕಲಿನ
ದನಭಾಗ್ಯಮೆ ತನಕು ಗಾಕ ತಥ್ಯಮು ಸುಮತೀ ||

ಶಿವನಿಗೆ ಕುಬೇರನೇ ಸ್ನೇಹಿತ. ಅವರೇನು ? ಅವನೂ
ಭಿಕ್ಷುಬೇಡಬೇಕಾಯಿತು. ತನ್ನವರಿಗೆಷ್ಟು ಭಾಗ್ಯವಿದ್ದರೇನು ?
ತನ್ನ ಭಾಗ್ಯವೇ ತನ್ನದು.

ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಒಂದೊಂದು ವೇಳೆ ತನಗೇ ಬೇಕಾದ ಭಾಗ್ಯ
ವಿದ್ದರೂ ಅನುಭವಿಸುವ ಯೋಗವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೇಮನಗಮು ಚೇತ ನೆಪ್ಪುಡು ಗಲವಾಡು
ವೆಂಡಿಕೊಂಡವಾದ ವೆಲಯುವಾಡು
ಎತ್ತವಲಸೆ ಬಿಚ್ಚ ಮೇಮನವಚ್ಚು ರಾ ||

ಶಿವನು ಸದಾ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬಿಟ್ಟದ ಮೇಲೆಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ.
ಆವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಬಿಟ್ಟು (ಮೇರುಪರ್ವತವೇ ಶಿವನ
ಧನುಸ್ಸುಷ್ಟೆ !) ವೇ ಇದೆ. ಇಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಅವನು ಭಿಕ್ಷುಬೇಡ
ಬೇಕಾಗಿವೆ ! ಈ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಏನೆಂದು ಹೇಳೋಣ !

